

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Diplomová práce

Blankosměnka a její použití v obchodní praxi

Ondřej Vacek

Plzeň 2014

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Diplomová práce

Blankosměnka a její použití v obchodní praxi

Ondřej Vacek

Oborové pracoviště: **Katedra obchodního práva**

Studijní program: **Magisterský**

Studijní obor: **Právo**

Vedoucí práce: **Mgr. Michaela Sigmundová, Ph.D.**

Pracoviště: **Katedra obchodního práva**

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně. Veškeré prameny a zdroje, které jsem použil pro její vypracování, byly citovány v poznámce pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

.....

Ondřej Vacek

Rád bych na tomto místě poděkoval své vedoucí diplomové práce Mgr. Michaelae Sigmundové, Ph.D. za odborné vedení při tvorbě této diplomové práce, jakož i za vstřícný a ochotný přístup.

OBSAH:

Úvod	10
1. Historie směnečného práva	12
1.1. Počátky směnečného práva	12
1.2. Vývoj směnečného práva.....	14
1.2.1. Mezinárodní snahy o unifikaci směnečného práva	15
1.2.1.1. Snahy o unifikaci směnečného práva do roku 1912.....	15
1.2.1.2. Snahy o unifikaci směnečného práva po roce 1912	16
1.2.1.3. Unifikační snahy ve vztahu k blankosměnce	17
1.2.2. Vývoj směnečného práva na našem území.....	18
1.2.2.1. Vývoj směnečného práva na našem území ve vztahu k blankosměnce	20
1.2.2.1.1. Srovnání kodifikované úpravy blankosměnky na našem území.....	20
2. Zákon směnečný a šekový ve vztahu k ostatním právním předpisům.....	24
2.1. Zákon směnečný a šekový	24
2.2. Zákon směnečný a šekový a jiné právní předpisy	25
2.2.1. Před rekodifikací soukromého práva.....	25
2.2.1.1. Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech	26
2.2.1.2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.....	27
2.2.2. Po rekodifikaci soukromého práva	28
2.2.2.1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.....	28
2.2.3. Srovnání stavu před a po rekodifikaci soukromého práva	30
3. Vztah mezi směnkou a blankosměnkou	31
3.1. Směnka.....	31
3.2. Vztah neplatnosti směnky a neúplnosti blankosměnky	32
3.3. Blankosměnka jako listina a cenný papír	32
3.3.1. Umoření blankosměnky	34
3.4. Definiční znaky blankosměnky	35
3.4.1. Hmotný substrát	35
3.4.2. Podpis	36

3.4.3. Označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny.....	37
3.4.4. Záměrná neúplnost v době vydání.....	38
3.4.5. Dočasná neúplnost.....	38
3.4.6. Vyplňovací oprávnění	39
3.5. Podoba blankosměnky	40
3.5.1. Nevyplněná základní směnka	40
3.5.2. Blankoakcept.....	40
3.5.3. Blankoaval.....	42
4. Vyplňovací právo	44
4.1. Podstat vyplňovacího práva	44
4.2. Akcesorita vyplňovacího práva.....	45
4.3. Vznik vyplňovacího práva	46
4.3.1. Dohoda o udělení vyplňovacího oprávnění	47
4.3.1.1. Forma dohody	47
4.3.1.2. Obsah dohody.....	48
4.3.1.3. Subjekty dohody.....	49
4.4. Změna vyplňovacího práva.....	49
4.5. Zánik vyplňovacího práva	50
5. Vyplnění blankosměnky	54
5.1. Účinky vyplnění blankosměnky	55
5.2. Řádné vyplnění blankosměnky.....	55
5.3. Podvyplnění blankosměnky.....	56
5.4. Excesivní vyplnění blankosměnky	57
5.4.1. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky.....	57
5.4.1.1. Legitimované subjekty	58
5.4.1.1.1. Aktivní legitimace	58
5.4.1.1.2. Pasivní legitimace.....	60
5.4.1.1.2.1. Námitka proti prvnímu majiteli blankosměnky	60
5.4.1.1.2.2. Námitka proti dalšímu nabyvateli blankosměnky	61
5.5. Změna textu blankosměnky	62

6. Funkce blankosměnky	65
6.1. Platební funkce směnky	65
6.2. Zajišťovací funkce směnky	66
6.2.1. Zajišťovací blankosměnka	67
6.2.1.1. Směnečná smlouva o zajištění závazku blankosměnkou	67
6.2.1.1.1. Subjekty směnečné smlouvy	68
6.2.1.1.2. Obsah a forma směnečné smlouvy	68
6.2.1.2. Akcesorita a subsidiarita	69
6.2.1.3. Převod zajišťovací blankosměnky	70
6.2.1.4. Zneužití zajišťovací blankosměnky	71
Závěr	74
Summary	76
Prameny a použitá literatura	77

Úvod

Blankosměnka je, a to i přes poměrně rigidní a kusou zákonnou úpravu, která od svého přijetí z. č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový (dále jen „ZSŠ“), prakticky nezaznamenala žádné zásadní změny, hojně využívaným instrumentem, který nachází své nepostradatelné místo zejména v obchodní praxi, a to především díky značné flexibilitě, který tento institut oproti běžné směnce poskytuje, jakož i z důvodu efektivnější vymahatelnosti pohledávky, což je ostatně skutečnost příznačná pro celou oblast směnečného práva.

Přesto, že se jedná o institut s poměrně dlouhou tradicí, bylo třeba vyrovnat se se situací, kdy v tuzemském právním prostředí směnečné právo vyšlo na dlouhá léta z užívání. S přechodem na tržní hospodářství po roce 1989 nelze popřít narůstající oblibu tohoto instrumentu, a to zejména jakožto zajišťovacího prostředku; je však nutné připomenout, že vzhledem k absenci přirozeného vývoje bylo třeba, aby byl tento institut opět podroben teoretickému zkoumání a následně i prostředky soudní rozhodovací praxe.

Diplomová práce je koncipována se zřetelem na poskytnutí uceleného a systematického shrnutí problematiky blankosměnky, kdy předmětem bližšího zkoumání bude její pozitivní právní úprava, její postavení v systému práva, jakož i její definice a podstata samotná. Institut blankosměnky zhodnotím z pohledu teoretické nauky a následně doplním o poznatky soudní judikatury, kdy tato zjištění budou podkladem pro posouzení kladů a rizik spojených s tímto směnečným nástrojem.

V úvodní části práce nastíním historické důvody vzniku a vývoje směnečného práva ve vztahu k instrumentu blankosměnky, dále pak kodifikační úsilí v rámci mezinárodní spolupráce, výsledky těchto snah a v neposlední řadě pak také vývoj směnečných právních předpisů na našem území, které byly pro výslednou podobu současné právní úpravy zásadní.

Další část diplomové práce budu věnovat současné právní úpravě a vztahu ZSŠ k tuzemskému právnímu řádu, kdy zohledním i aktuální změny s nabytím účinnosti z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“). Dále se zaměřím na samotnou podstatu blankosměnky a tato fakta porovnáám se základními poznatky o směnce úplné. Následně provedu rozbor vyplňovacího oprávnění, tj. oprávnění výlučně spojeného s institutem blankosměnky, dále pak možných deviací od uděleného rozsahu vyplňovacího oprávnění a pozornost bude

v průběhu diplomové práce věnována i dalším specifickým aspektům tohoto instrumentu – a to například ve vztahu k procesnímu úkonu umoření a procesním námitkám svědčícím směnečným dlužníkům.

Poslední část pak bude vypracována s důrazem na smysl a funkci tohoto instrumentu v kontextu obchodního styku, kdy samotnou kapitolu budu věnovat funkčnímu předurčení blankosměnky. Hlavní pozornost bude soustředěna na blankosměnku – jakožto způsob zajištění závazků.

S ohledem na poznatky, ke kterým v rámci této práce dospěji, se pokusím zhodnotit, zda stávající právní úprava blankosměnky vyhovuje současným potřebám obchodní praxe.

1. HISTORIE SMĚNEČNÉHO PRÁVA

Směnečné právo můžeme považovat, a to především s ohledem na vysokou míru abstraktnosti inkorporovaného závazku, za velice specifickou oblast práva, která je typicky provázaná s mechanismy tržního hospodářství, oblast práva, která naplno nachází své uplatnění na poli ekonomických vztahů. Pro lepší chápání institutu blankosměnky je však vhodné nastínit její vznik a vývoj – to i v kontextu směnky úplné (jakožto cenného papíru) – který předcházela podobě, kterou známe dnes.

1.1. Počátky směnečného práva

Historické počátky cenných papírů jako listin, které vtělují nárok majitele takové listiny proti osobě, jež listinu vystavila, můžeme hledat již v období vlády makedonského panovníka Alexandra Velikého. Někteří autoři však spojují výskyt cenných papírů dokonce i s obdobím babylonským a asyrsko – egyptským.¹

S výše nastíněným rozvojem klasického římského práva však dochází k retardaci vývoje cenných papírů, neboť římské právo cenné papíry vůbec neznalo. Z toho důvodu nemohla být tato oblast recipována způsobem příznačným pro oblast závazkového práva. Římské závazkové právo však mělo alespoň nepřímý vliv na následný vznik směnečných teorií, jelikož tyto teorie vycházely z chápání směnky – jako smlouvy svého druhu.² Římské praxi totiž byly známy listiny, které, byť v sobě neinkorporovaly předem definovaný závazek, představovaly určitý právní symbol; tyto listiny tedy neměly toliko funkci důkazní či význam kontraktu dle římského práva. Odevzdání takovéto listiny bylo považováno za formu vzniku a navrácení listiny pak považováno za formu zrušení závazku.³ Formulace teorie směnečného závazku vycházejícího z chápání směnky jako smlouvy *sui generis* však byla opuštěna a následně nahrazena názorem, že směnka je zhmotněním práva a bez takové listiny nemůže existovat směnečný vztah, ani pohledávka a závazky, které tvoří obsah směnečného vztahu.⁴

Samotný vznik směnky je spojován s obdobím křižáckých válek, které s sebou přinesly rozsáhlý obchodní rozvoj severoitalských a toskánských měst.

¹ VÍTEK, J. In KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 4.

² KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 4.

³ VÍTEK, J. In KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 4.

⁴ CHALUPA, R. *Základy směnečného práva*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 27.

Obchodní ruch a vysoká míra transakcí mezi těmito městy, jakož i obchodní výměna ve vztahu ke zbytku Evropy a křížáky okupovanému Blízkému východu, dala impuls k nalézání kvalifikovaného prostředku, který by odstranil problémy spojené s měnovou roztržitostí a zároveň obchodníkům umožnil nakládat s prostředky při překonávání značných vzdáleností, aniž by byli tito obchodníci vystaveni rizikům a obtížím, které spočívaly především v slabém zajištění bezpečnosti středověkých cest. Snahy o překonání těchto obtíží již v období okolo poloviny 12. století vyústily v ustálení listiny, která svojí povahou již připomíná směnku. Tento předchůdce dnešní směnky vlastní byl nazýván cambium. Jednalo se o abstraktní písemný příslib výstavce zaplatit určitou peněžitou sumu, kdy tento závazek, kromě své úvěrové funkce, sloužil i jako nástroj ke zprostředkování peněz do vzdálených míst; tuto transportní úlohu však nemohla plnit směnka jakákoliv. Takové kvalifikované směnky mohli vystavovat zvláštní podnikatelé, takzvaní kampsori, kteří vykonávali tuto činnost na základě zvláštního oprávnění založeného na licenci, která jim byla udělena panovníkem, městskou správou, příp. jinou státní mocí. V praktické rovině tedy osoba, která jevila zájem o zprostředkování platby či převod finančního obnosu, složila u kampsora smluvenou částku, kdy kampsor následně této osobě (naproti složené částce) vystavil listinu, ve které se zavazoval tuto sumu v platebním místě uhradit.⁵

Transport finančních obnosů na značné vzdálenosti prostřednictvím směnky následně vyústil ve vznik směnky cizí. Vememe-li totiž v potaz skutečnost, že k vystavení směnky byli oprávněni toliko kampsori, museli tito udržovat kontakt s obchodními přáteli v různých místech, aby prostřednictvím takových obchodních partnerů realizovali hladký průběh plateb. Proto kampsori začali oprávněným ze směnky vydávat další listiny – dopisy, prostřednictvím kterých vyzývali své obchodní partnery k zaplacení předem vyznačené sumy. Původní charakter směnky cizí tak vykazoval značné podobnosti s platebními poukázkami. Platební poukázky ve formě průvodního dopisu následně nabíraly na důležitosti a dostávaly stále více podobu samostatného závazku.⁶

⁵ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 1.

⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 2.

1.2. Vývoj směnečného práva

Jak již bylo řečeno výše, vznik směnky se začíná formovat zhruba ve 12. století, přičemž právní regulace a následný vývoj tohoto institutu byl ponechán místnímu obyčejovému právu. Jelikož bylo ale směnečné právo koncentrováno do několika obchodních center, která byla ovládána kampsory, vyvíjelo se poměrně jednotně. Až s připuštěním indosace směnky se vliv kampsorů zmenšoval a směnka se tak dostala mimo jejich okruh působnosti, což s sebou neslo značnou roztržitost směnečněprávní úpravy, neboť univerzální úprava kampsorská byla vytlačena četnými partikulárními prameny.⁷

Byť se snahy o kodifikaci prvních směnečných řádů vyskytly již ve 14. století, zásadní systematické kodifikace kontinentální Evropy se však směnečné právo dočkalo až v 17. století. Tímto právním předpisem byl francouzský předpis Ordonance de commerce z roku 1673, který upravoval materii obchodního práva, přičemž úpravě směnečného práva byla vyhrazena pátá a šestá část této kodifikace – tato systematická provázanost směnečného práva s právem obchodním je ostatně charakteristická i později.⁸

Období konce 18. století a první poloviny století 19. je pak neodmyslitelně spjato s formováním národních států a s tím spojených právních řádů, kdy většina těchto právních řádů upravovala taktéž vlastní právo směnečné, popř. byla tato úloha přenechána oblasti obyčejového práva; tato roztržitost právní úpravy směnky pak vedla ke značným komplikacím na úrovni mezinárodního obchodu. I přes tuto roztržitost však můžeme tvrdit, že se vývoj právní úpravy směnky zkoncentroval do tří základních systémů. První takto vyčleněná oblast směnečného práva byla oblast francouzská, která vycházela z úpravy obsažené v Code de commerce z roku 1807; tato směnečná oblast zasáhla také např. Španělsko či Nizozemsko. Další skupina směnečného práva je reprezentována státy anglosaské právní oblasti – tato oblast vychází z úpravy obsažené v Bills of Exchange Act z roku 1882, prostřednictvím které bylo kodifikováno zvykové právo v Anglii. Poslední (a zároveň teritoriálně nejvýznamnější oblastí směnečného práva) jest oblast rakousko-německá, která zasáhla nejen střední Evropu, ale i státy Skandinávské, jakož i některé státy Balkánského poloostrova,

⁷ KOTÁSEK, J. In KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 164.

⁸ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 4.

ale dokonce i carské Rusko; rakousko-německá směnečná doktrína pak měla např. i vliv na podobu směnečného práva v Japonsku.⁹

1.2.1. Mezinárodní snahy o unifikaci směnečného práva

Skutečnost, že nejednotnost národních úprav, potažmo jednotlivých oblastí směnečného práva, výrazně komplikovala a brzdila mezinárodní obchod, brzy vyústila ve snahy o unifikaci směnečného práva na mezinárodní úrovni. Tyto snahy, které v umírněné podobě probíhaly ještě do konce osmdesátých let 20. století, sice nedosáhly kýženého cíle, přesto nesou zásadní díl na současné podobě směnečného práva nejen pro oblast mezinárodního práva soukromého, ale ve svém důsledku i pro pozitivní úpravu tuzemskou.

1.2.1.1. Snahy o unifikaci směnečného práva do roku 1912

Za jednu z prvních významnějších unifikačních snah směnečného práva, byť se původně jednalo o snahu teritoriálně omezenou, můžeme považovat konferenci, která probíhala za účasti většiny německých států a Rakouska v Lipsku v roce 1847. Tato konference ve svém důsledku přinesla Směnečný řád, který byl účastníky konference převzat do jejich vnitrostátní právní úpravy. Právě tato unifikační snaha se následně stala základem pro rakousko-německou oblast směnečného práva.¹⁰

Po dlouho dobu pak byla Lipská konference jediným významnějším pokusem o unifikaci směnečného práva. Byť ke konci 19. století můžeme vypočítávat další unifikační jednání, výsledky s sebou přinesly až haagské směnečné konference. Tyto se konaly v roce 1910 a 1912 a jejich záměrem bylo nalezení shody v oblasti kontinentálního práva, tj. sladění německo-rakouské a francouzské právní oblasti směnečné. Výsledkem haagské konference bylo zpracování návrhu Jednotného směnečného řádu a návrhu mezinárodní smlouvy, která zavazovala smluvní státy k jeho zavedení.¹¹ Tyto reformní snahy o překlenutí rozdílů však – a to nad rámec výhrad přijatých zúčastněnými státy – nedosáhly požadovaného efektu, neboť byly přerušeny První světovou válkou.

⁹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 4.

¹⁰ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 4, 5.

¹¹ KOTÁSEK, J. In KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 165.

1.2.1.2. Snahy o unifikaci směnečného práva po roce 1912

Přestože konference v Haagu nedosáhla vytyčených cílů, stala se ve svém důsledku vzorem pro zatím nejzásadnější konferenci pro oblast směnečného práva, kterou byla konference ženevská. Ta se konala v roce 1930 z iniciativy Společnosti národů a zúčastnilo se jí celkem 31 států. Smyslem ženevské konference byla snaha sjednotit směnečné právo nejen pro oblast rakousko-německou a francouzskou, ale zároveň i pro oblast anglosaskou. Výsledkem konference v Ženevě bylo přijetí tří dokumentů: jednak přijetí Úmluvy o jednotném zákonu směnečném, jejíž přílohou byl Jednotný zákon směnečný (dále jen „JSZ“), dále přijetí Úmluvy o střetech zákonů, která obsahovala řešení kolizní problematiky směnečného práva, a v poslední řadě taktéž přijetí Úmluvy o směnečných poplatcích. Zásadního významu se dostalo obzvláště Úmluvě o jednotném zákonu směnečném, která byla podepsána celkem 26 zúčastněnými státy; tato úmluva – konkrétně její příloha v podobě textu JSZ – měla být následně transformována do vnitrostátní úpravy signatářských států. I přes poměrně nízký počet signatářů a ještě menší počet států, které úmluvy ratifikovaly, se setkala ženevská konference s úspěchem, neboť i ty státy, které úmluvy nepodepsaly, následně je do svých právních řádů inkorporovaly.¹² I přes zmíněné úspěchy ženevské unifikace na území kontinentální Evropy však nebyly překonány rozdíly ve vztahu k anglosaské směnečněprávní oblasti, a to i přes skutečnost, že se konference účastnila Velká Británie. Ta totiž odmítla signovat jednak samotnou Úmluvu o jednotném zákonu směnečném, tak i Úmluvu o střetech zákonů; tento postoj pramenil z neochoty konzervativního právního systému akceptovat formálnější kontinentální úpravu a také ze skutečnosti, že jí nebylo známo doktrinální rozlišení mezi šekem a směnkou.¹³

Zatím poslední pokus o unifikaci směnečného práva proběhl na půdě Komise OSN pro obchodní právo (UNCITRAL). Výsledkem tohoto pokusu byl návrh Úmluvy OSN o mezinárodních směnkách, který byl roku 1988 předložen Valnému shromáždění OSN. Záměrem směnečného systému nebylo nahradit vnitrostátní právní úpravy signatářských států, ale vytvořit systém, který by existoval paralelně s nimi, za předpokladu, že se mezinárodní směnka užití této

¹² KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 5, 6.

¹³ KOTÁSEK, J. In KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 166.

úmluvy dovolá prostřednictvím doložky ve svém textu.¹⁴ Tento návrh se inspiroval převážně anglosaským pojetím směnky, což byl ostatně hlavní důvod, proč se tato unifikační snaha nesetkala s úspěchem. Skutečnost, že drtivá většina světa vychází ze ženevského pojetí směnky, tak vytvořila podstatnou překážku ve snaze nalézt adekvátní kompromis;¹⁵ je ale třeba zmínit i další skutečnost – hospodářský význam směnek ve většině vyspělých států upadá, a proto nelze očekávat, že Úmluva OSN o mezinárodní směnce vstoupí vůbec kdy v platnost.

1.2.1.3. Unifikační snahy ve vztahu k blankosměnce

Unifikační snahy v oblasti směnečného práva nesou nezanedbatelný díl i na výslednou podobu instrumentu blankosměnky; blankosměnku, jako zárodek budoucí směnky, však stihl osud obdobný pro celý proces unifikačního úsilí. Budeme-li totiž vycházet ze skutečnosti, že ženevská konference dosáhla určité jednotnosti pouze pro oblast kontinentální Evropy, zjistíme, že i pojmání instrumentu blankosměnky se opět rozpadá na dvě dílčí oblasti – tj. na systém kontinentální a systém anglosaský.

Blankosměnka je v anglosaském systému známa jak americkému, tak anglickému právnímu řádu. Jak bylo řečeno výše, v Anglii je úprava směnečného práva do dnešních dnů obsažena v Bills of exchange act (dále jen „*BEA*“) z roku 1882, která představuje kodifikaci zvykového práva. Tento zákon v části II. čl. 20 upravuje institut blankosměnky – tzv. inchoate instrument.¹⁶ *BEA* blankosměnku definuje jako nevyplněnou listinu opatřenou podpisem podpisatele, která je doručena druhé osobě, která na základě zmocnění může doplnit nevyplněné údaje dle dohody, tak aby vznikla směnka úplná; obdobně má majitel směnky – v případě, že směnka není vyplněna v podstatných údajích – oprávnění doplnit chybějící údaje na směnce takovým způsobem, o kterém má důvodně za to, že je správný. Dle části II., čl. 20 odst. 2 *BEA* jsou směnečná práva uplatnitelná toliko vůči osobě podepsané na směnce, a to pouze v případě, že se tato osoba podepsala na blankosměnku dříve, než byla blankosměnka doplněna ve shodě s vyplňovacím oprávněním, přičemž takové doplnění musí být zároveň učiněno v přiměřené době. Výše uvedený článek *BEA* nám tak podává částečnou odpověď na otázku promlčení oprávnění k vyplnění blankosměnky. Přiměřená doba, o které se hovoří

¹⁴ KOTÁSEK, J. In KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 167.

¹⁵ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 7.

¹⁶ volně přeloženo jako *neúplný* či *nehotový nástroj*

v *BEA*, ale není nijak zákonem definována; byť tento vágní pojem odporuje garanci právní jistoty, koresponduje však s chápáním spravedlnosti v rámci precedenčního systému práva – hodnocení přiměřené doby je tudíž přenecháno soudní judikatuře. Právní úprava obsažená v *BEA* se tak v otázce promlčení vyplňovacího oprávnění podstatně odlišuje od úpravy ženevské.

Úprava blankosměnky v kontinentální Evropě pak byla zásadním způsobem ovlivněna ženevskou konferencí, jejímž prostřednictvím se některé státy zúčastněné na konferenci seznámily s institutem blankosměnky – signatářské státy pak přejaly úpravu blankosměnky dle *JZS*; tomuto výsledku však předcházela složitý proces. Přípustnost blankosměnky byla totiž po dlouhou dobu předmětem sporů a původní návrh *JZS* předložený na ženevské konferenci úpravu blankosměnky neobsahoval vůbec. Až z iniciativy několika delegátů (a to i československých) bylo učiněno rozhodnutí o tom, že *JZS* se bude zabývat i úpravou blankosměnky. Cílem konference tak bylo samotné připuštění existence blankosměnky; i z tohoto důvodu nebylo její hmotněprávní úpravě věnováno příliš pozornosti. K ustanovení *JZS* o blankosměnce navíc bylo možné na popud francouzských delegátů přijmout výhradu, díky které mohly signatářské státy přijetí této úpravy odmítnout. Tuto výhradu několik států také učinilo (např. Francie, Belgie, Itálie a Nizozemí), nakonec se však kodifikované úpravy nedočkala blankosměnka pouze ve Francii, avšak i zde byla její absence překonána potřebami praxe a judikatura vydávání nehotových listin připouští již od roku 1939.¹⁷

Poslední pokus v podobě iniciativy Komise OSN pro obchodní právo se taktéž věnoval institutu blankosměnky – její úprava byla zakotvena v čl. 12 návrhu Úmluvy OSN o mezinárodní směnce. Byť byla tedy otázka mezinárodní úpravy blankosměnky nedílnou součástí návrhu, můžeme (s ohledem na další bezúspěšné snahy) tvrdit, že je její význam zanedbatelný.

1.2.2. Vývoj směnečného práva na našem území

Úprava směnky, tak jako všude jinde ve světě, byla původně záležitostí obyčejového práva; první zákonné úpravy se na našem území dočkala až zhruba v polovině 17. století ve městě Vratislavi. Směnečný styk a jeho pravidla měla ve Vratislavi starou tradici a do své kodifikace prodělala dlouhou periodu

¹⁷ KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002, s. 79.

obyčejového a zvykového vývoje. Prvým legislativním aktem ve Vratislavi byl patent městské rady z r. 1651, který obsahoval ustanovení týkající se protestu směnky. Tento legislativní akt následovaly hned dva směnečné řády z roku 1672 a z roku 1712, které vydala městská rada ze své statutární pravomoci jako předpisy o směnečném styku pro vratslavské kupectvo a jeho cechovní organizaci. Tyto předpisy dokládají, že úprava směnečných otázek v českých zemích byla ve starším období upravována partikulárními prameny – městskými statutárními normami. Za zmínku taktéž stojí společný znak směnečných řádů přijatých ve Vratislavi – tímto znakem je jejich kazuistický charakter: tyto řády totiž postrádaly jakákoliv obecnější ustanovení; dále je třeba dodat, že normy směnečných řádů byly členěny nahodile, bez výrazné vnitřní systematiky, dle požadavků denní praxe.¹⁸

Přechodu od právního partikularismu se právní úprava směnky na našem území dočkala až s první systematickou kodifikací – Směnečným řádem z roku 1763, který byl za vlády Marie Terezie zaveden patentem pro celé tehdejší Rakousko. Tento řád převzal a zobecnil zvyková pravidla v praxi dodržovaná. Také je třeba zdůraznit, že se zavedením Směnečného řádu z roku 1763 je spojeno zřízení směnečných a obchodních soudů v Praze, Brně a Opavě, jejichž úkolem bylo prosazení a naplnění zásad Směnečného řádu v praxi.¹⁹

Nezanedbatelný význam měla, a to i ve vztahu k českým zemím, konference v Lipsku v roce 1847. Tehdejší Rakousko se totiž podílelo na redakci Směnečného řádu, který byl následně zaveden patentem č. 51/1850 ř. z. a platil po celou dobu trvání habsburské monarchie. Za zmínku také stojí, že byl tento Směnečný řád mnohokrát novelizován a později byl dokonce přejet zákonem č. 11/1918 Sb. do právního řádu nově vzniklé Československé republiky.²⁰

Směnečný řád přijatý na konferenci v Lipsku byl tak v pozměněné podobě platný až do zavedení směnečného zákona ze dne 13. prosince 1927, uveřejněného pod číslem 1/1928 Sb. Tento směnečný zákon vycházel z doktrinálního pojetí rakousko-německého a byl ovlivněn výsledky haagské směnečné konference. Jednalo se o velice kvalitní právní předpis. Tento argument byl následně užit ve vztahu ke všem třem ženevským úmluvám, které,

¹⁸ URFUS, V. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, s. 99, 100.

¹⁹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 8.

²⁰ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 8.

byť byly signovány Československou republikou v roce 1930, nebyly z tohoto důvodu recipovány.²¹

Československá republika, i přes podíl na výsledcích jednání v Ženevě, tudíž stála až do německé okupace mimo ženevskou směnečnou oblast. V období protektorátní vlády však tato skutečnost doznala změny, neboť u nás byla vládním nařízením č. 111/1941 Sb. inkorporována ženevská úprava v podobě *JZS*, a to paradoxně prostřednictvím německého práva. Odklon k ženevské směnečné oblasti byl dokonán po obnovení Československa a to dodnes platným *ZSŠ*, který byl ústavním zákonem České národní rady č. 4/1992 Sb. zaveden do právního řádu nově vzniklé České republiky.²²

1.2.2.1. Vývoj směnečného práva na našem území ve vztahu k blankosměnce

Byť byla přípustnost existence blankosměnky po dlouhou dobu předmětem sporů, na našem území však byla tradičně akceptována. První výslovné úpravy se však dočkala až v roce 1853, kdy byla nařízením č. 200/1853 ř. z., ze dne 6. 10. 1853 doplněna ustanovení čl. 7 a čl. 82 o blankosměnkách do Směnečného řádu přijatého na konferenci v Lipsku.²³

Tuto úpravu nahradil až zákon Československé republiky č. 1/1928 Sb., který institutu blankosměnky věnoval ustanovení § 6 odst. 2. Oba výše uvedené zákony byly ještě ovlivněny rakousko-německou směnečnou doktrínou. Od přijetí *ZSŠ* je pak blankosměnce do dnešních dnů ponechána úprava obsažená v čl. I § 10 – její úprava doslovně vychází z té, která byla přijata na ženevské konferenci.

1.2.2.1.1. Srovnání kodifikované úpravy blankosměnky na našem území

Sice by se mohlo zprvu zdát, že blankosměnka je natolik specifickým institutem směnečného práva, že z toho důvodu nebudou mít na její chápání podstatný dopad rozdílné doktrinální vlivy a rozdílné právní úpravy v našich zemích přijaté, přesto tomu tak není. Byť tedy analýzou zákonných ustanovení dojdeme, i přes odlišná slovní vyjádření jednotlivých úprav, k podobným závěrům, v žádném případě je nelze označit za shodné.

²¹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 9.

²² KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 9, 10.

²³ KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002, s. 79.

Všechny tři přijaté úpravy, tj. úprava blankosměnky přijatá nařízením č. 200/1853 ř. z., úprava obsažená v zákoně č. 1/1928 Sb. a poslední, dodnes platná úprava, uvedená v ZSŠ, mají společného jmenovatele v podobě úpravy, která blankosměnku definuje skrze některé chybějící zákonné znaky směnky úplné. Úprava z roku 1853 stanovuje negativní definici blankosměnky prostřednictvím absence podstatných náležitostí směnky úplné (za užití odkazu na příslušné zákonné ustanovení s výčtem podstatných náležitostí), popřípadě absencí podpisu výstavce (viz blankoakcept, blankoaval). Úprava uvedená v zákoně č. 1/1928 Sb. naproti tomu k definičním znakům blankosměnky konstatuje pouze to, že se jedná o směnku, které chybí některá z podstatných náležitostí. ZSŠ je pak v tomto ohledu ještě strožejší, neboť se spokojí pouze s určením, že se jedná o směnku neúplnou. Vyjdeme-li však ze skutečnosti, že mluví-li úpravy z let 1853 a 1928 v jednotlivých ustanovení pouze o podstatných náležitostech, bylo by možné dovodit metodou logické interpretace, za užití pravidla „od většího k menšímu“, že za blankosměnku mohla být považována i taková směnka, které chyběla byť i některá z nepodstatných náležitostí. V tomto ohledu by pak bylo materiální pojetí všech zákonných úprav v našich zemích přijatých shodné. Tento názor však naráží na vyjádření úpravy z roku 1853, která je ve své podstatě úpravou kogentní a prostřednictvím odkazu poskytuje pouze taxativní výčet možných absentujících podstatných náležitostí, které jsou nezbytné ve vztahu k naplnění požadavku na blankosměnku. Takto vyjádřený názor vycházející z restriktivního chápání blankosměnky byl navíc přijímán i v případě směnečného zákona č. 1/1928 Sb., kdy stanovisko hovořící v neprospěch extenzivního pojetí blankosměnky zastával např. Rouček²⁴. Výše uvedené teoretické východisko tak s sebou přirozeně neslo důsledek v podobě nemožnosti doplnění blankosměnky o náležitosti nepodstatné. Naproti tomu úprava blankosměnky v ZSŠ je v tomto ohledu benevolentnější – gramatickým výkladem daného ustanovení totiž dospějeme k poznání, že ZSŠ neklade zvláštní požadavky na kvalitu chybějících údajů.

Je také vhodné zmínit, že úprava blankosměnky z roku 1853, a to jako jediná při srovnání s ostatními úpravami, explicitně stanovuje jako podstatný znak blankosměnky to, že na listinu bylo napsáno „*pronešení zavazující*“. Takové zavazující prohlášení se skládá z určitého standardizovaného obsahu, které musí být opatřeno podpisem osoby, která daný úkon činí. Z dikce zákona lze tedy

²⁴ ROUČEK, F. *Československý zákon směnečný*. 2. vyd. Praha: Československý kompas, 1932, s. 63.

dovodit, že jako esenciální znak je zde pojímán nejen podpis zavazující se osoby, ale i samotný obsah prohlášení.

Úprava obsažená v z. č. 1/1928 Sb. se naproti tomu v otázce minimálních požadavků kladených na blankosměnku spokojí pouze s konstatováním, že „v době podpisu směny některá z podstatných náležitostí chyběla“. Podpis je zde pojímán jako primární kritérium; takové určení nám však nepodává odpověď na to, zda musí blankosměnka ve své počáteční fázi obsahovat veškeré náležitosti daného směnečného prohlášení, popř. zda postačí jen podpis s určením, že má být příslušný obsah směnečného prohlášení doplněn oprávněnou osobou. Odpověď tkví ve skutečnosti, že daná úprava je založena na možnosti doplnění blankosměnky pouze a jen o náležitosti podstatné, které našly svou úpravu v ustanovení § 104 (tj. náležitosti směnečného prohlášení výstavce s povahou platebního slibu) a ustanovení § 3 (tj. náležitosti směnečného prohlášení výstavce s povahou platebního příkazu) z. č. 1/1928 Sb. Směnečné prohlášení avalisty a akceptanta – jako osoby odlišné od výstavce – je tak z důvodu jejich samostatné povahy vyňato z režimu doplňitelného obsahu (nejedná se totiž o podstatné náležitosti směny). Ustanovení § 19 odst. 3 o akceptu směny nám však poskytuje možnost realizace směnečného prohlášení akceptanta pouhým podpisem na líci směny, které je dle zákona považováno za neomezený akcept; úprava avalu dle ustanovení § 62 odst. 2 naopak lpí na slovním vyjádření rukojemského závazku, který musí být avalistou podepsán. Na základě těchto poznatků tedy nebylo možné za blankosměnku považovat směnečnou listinu, která obsahovala prostý podpis avalisty (viz holý blankoaval), jelikož slovní obsah směnečného prohlášení nemohl být následně doplněn. Za blankosměnku však naproti tomu mohla být považována směnečná listina obsahující prostý podpis akceptanta (viz holý blankoakcept), jelikož samotný podpis byl způsobilý nahradit celý obsah směnečného prohlášení akceptanta.

Jak bylo řečeno výše, úpravy předcházející ZSŠ ve svém legálním znění stanovují podstatný znak blankosměnky, kterým je buďto celé směnečné prohlášení, popřípadě pouhý podpis. ZSŠ pak v tomto ohledu nestanovuje jakékoliv minimální náležitosti. Z výkladu současné úpravy blankosměnky obsažené v čl. I § 10 ZSŠ je však možné, s ohledem na její extenzivní pojetí, dospět k závěru, že samotný podpis je dostatečně způsobilý k založení směnečného prohlášení (jehož obsah bude následně doplněn), a z toho důvodu

obstojí jak závazek mající podobu pouhého podpisu, tak i závazek, který sestává z celého směnečného prohlášení.²⁵

Veškerá legislativa, která se na našem území věnovala úpravě blankosměnky, tak shodně předvídá nutnost prvotního učinění zavazujícího úkonu (byť se z hlediska jeho naplnění různí v požadavcích na jeho obsah). Takové východisko však jen následuje logiku věci, jelikož v praxi si jen těžko představíme situaci, kdy by oprávněný ze směnky uplatňoval svůj směnečný nárok, třeba byť ze směnky vyplněné ve shodě s dohodou o vyplnění, avšak proti formálně neexistujícímu dlužníkovi, kdy tato formální neexistence dlužníka spočívá právě v absenci jeho zavazujícího úkonu. V opačném případě – tj. kdyby byl zavazující úkon učiněn až po řádném vyplnění směnky – nejednalo by se již o blankosměnku, nýbrž o směnku úplnou.

Na základě shrnutí výše rozebrané problematiky úpravy blankosměnky můžeme dospět k závěru, že z hlediska materiálního, především s ohledem na rozdílné pojetí *expressis verbis* a působení doktrinálních vlivů na jednotlivé úpravy směnečného práva, je nazírání na samotnou podstatu blankosměnky v průběhu její kodifikované historie na našem území podobné jen v základních konturách, podstatným způsobem se rozchází v požadavcích na kvalitu chybějících a doplnitelných náležitostí. Právě tato otázka doznala změny směrem k extensivnímu výkladu chápání blankosměnky až po rekodifikaci zohledňující výsledky konference v Ženevě.

²⁵ blíže viz 3. kapitola této práce

2. ZÁKON SMĚNEČNÝ A ŠEKOVÝ VE VZTAHU K OSTATNÍM PRÁVNÍM PŘEDPISŮM

ZSŠ je do dnešních dnů základním pramenem směnečného práva u nás. Jedná se o jeden z nejstarších a nejkvalitnějších předpisů, který v sobě koncentruje drtivou většinu směnečně relevantní materie. Přesto se nejedná o úpravu zcela vyčerpávající; samotný *ZSŠ* totiž nepodává odpovědi na celou skupinu problémů souvisejících se směnečnou listinou. Proto v této kapitole považuji za vhodné podrobněji se seznámit se systematickým uspořádáním norem, které svou povahou dopadají na tuzemskou právní úpravu směnky, jakož i obsahem jejich úpravy. V této kapitole pak neopomenu uvést podstatné změny, které s sebou nese významná rekodifikace soukromého práva, kdy se na základě srovnání úpravy dosavadní a úpravy nové, která vstoupila v účinnost k 1. lednu 2014, pokusím dovodit a popsat faktický dopad této legislativní změny.

2.1. Zákon směnečný a šekový

ZSŠ je primárním zdrojem úpravy směnečného práva, za jehož kvalitu hovoří skutečnost, že byl za dlouhou dobu své existence pouze třikrát novelizován – k tomu došlo nejprve zákonem č. 29/2000 Sb., zákon o poštovních službách, později pak v souvislosti s novou úpravou úpadkového práva, a to prostřednictvím zákona č. 296/2007 Sb., a naposledy pak zákonem č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Hlavním důvodem minimální proměnlivosti *ZSŠ* je skutečnost, že tato úprava zohledňovala výsledky konference v Ženevě. Kvalita zde vypracovaného návrhu *JZS*, který stál vzorem naší současné úpravy, byla totiž podmíněna širokým odborným zájemem. Dalším důvodem rigidity směnečné úpravy – tento argument opět souvisí s mezinárodním aspektem vzorové úpravy v podobě *JSZ* – je fakt, že je naše směnečné právo sladěno s úpravami zahraničními (a to nejen v Evropě). Případné rozsáhlejší zásahy do zákonného textu by mohly způsobit nežádoucí odklon od stabilizované a osvědčené úpravy, z níž vychází většina zemí.²⁶

Dalším specifickým *ZSŠ*, které ostatně vyplývá již ze samotného názvu zákona, je to, že v sobě koncentruje právní úpravu směnky i šeku. Tomu pak odpovídá i poněkud nezvyklá systematika zákona. *ZSŠ* je proto členěn do tří samostatně paragrafovaných článků – první z nich pojednává o směnce cizí a

²⁶ KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002, s. 18.

vlastní (včetně její protestace), druhý článek pojednává o šeku a třetí článek upravuje některé společné otázky, které svou povahou zasahují i do otázek vztahujících se k jiným právním předpisům; z hlediska směnečné práva tudíž přichází v úvahu jako relevantní pouze článek I a článek III ZSŠ.

Z hlediska povahy ZSŠ se jedná o předpis kogentní (byť o tom v zákoně není výslovné zmínky). Z celého textu zákona, jakož i předmětu úpravy, však nutnost pojmání tohoto zákona jako úpravy závazné přímo vyvěrá. Kovařík²⁷ k tomu říká následující: „Uplatnění zásady dispozitivnosti této úpravy by vedlo k praktické nepoužitelnosti těchto nástrojů v praxi obchodní i jiné, nebyla by jistota o obsahu práv vtělených do směnečné nebo šekové listiny.“ S takto vyjádřeným názorem nelze nic, než souhlasit. Je tomu tak právě pro abstraktní charakter směnečných závazků, a to především za situace, jedná-li se o cenný papír cirkulační, jenž by měl být sám o sobě dostatečným a nerozporuplným zdrojem poznání pro všechny osoby, které se směnkou přijdou do styku. Z toho důvodu teorie i praxe lpí na chápání ZSŠ jako úpravy kogentní; proto se můžeme setkat s názorem, že je směnečné právo charakteristické takzvanou *směnečnou přísností (rigor cambialis)*.²⁸

2.2. Zákon směnečný a šekový a jiné právní předpisy

Z povahy ZSŠ – z hlediska jeho systematického umístění v rámci právního řádu – jakožto základní úpravy směnečného práva, můžeme bezesporu tvrdit, že se jedná o právní úpravu speciální, a z toho důvodu bude mít vždy tato přednost. Přesto vyvstává okruh určitých otázek, které ZSŠ neupravuje, a pro jejich zodpovězení bude nutné užít úpravu obecnou.

2.2.1. Před rekodifikací soukromého práva

Rozsáhlá rekodifikace předpisů soukromoprávní povahy, která nabyla účinnost k 1. lednu 2014, s sebou přinesla podstatné změny, které svou povahou dopadají i na ZSŠ. Pro ucelenější přehled a pro účel zhodnocení stávající úpravy považují proto za vhodné seznámit se i s obsahem souvisejících právních předpisů, které současnému stavu předcházely.

²⁷ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 16.

²⁸ KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002, s. 21.

2.2.1.1. Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech

Jak již bylo několikrát výše řečeno, směnka jest cenným papírem, jejichž režim byl založen obecnou úpravou obsaženou v zákoně č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, v posledním platném znění (dále jen „ZCP“). Pro ZCP bylo příznačné to, že neobsahoval jakoukoliv legální definici cenného papíru; § 1 tohoto zákona však poskytoval demonstrativní výčet cenných papírů, kde své místo našla taktéž směnka. Z toho vyplývá, že ZSS byl ve vztahu k ZCP úpravou speciální, a proto bylo užití ZCP možné pouze v případě, že ZSS odpověď na danou otázku neposkytoval.

Jelikož byla úprava ZCP základním předpisem pro cenné papíry, obsahovala úpravu dopadající jak na cenné papíry v listinné podobě, tak i na cenné papíry zaknihované. Z podstaty věci – tj. že směnka jest cenným papírem emitovaným individuálně, nezastupitelné povahy, a z toho důvodu může mít pouze listinnou podobu – nebylo možné proto aplikovat ta ustanovení, která hovořila o zaknihovaných cenných papírech. Z výše popsaného důvodu mělo pro směnku význam jen několik ustanovení.

První takovou skupinu tvořila úvodní obecná ustanovení ZCP. Takovým byl např. § 1 odst. 2 ZCP, díky kterému se na směnku vztahovala příslušná ustanovení o věcech movitých. ZCP dále obecně upravoval otázku emise cenného papíru (příslušné ustanovení tak subsidiárně dopadalo i na právní úpravu směnky) na základě ustanovení § 5 odst. 1, dle kterého byl cenný papír vydán dnem, kdy splňoval všechny náležitosti pro něj zákonem nebo jiným právním předpisem stanovené a kdy se v souladu se zákonem stanoveným způsobem stal majetkem prvního nabyvatele.

Další skupinou byla ustanovení druhé části ZCP, jež obsahovala úpravu smluv o cenných papírech. Avšak i zde musíme mít na paměti, že užití těchto ustanovení přicházelo v úvahu pouze za předpokladu, že předmětem jejich úpravy byl listinný cenný papír individuálně emitovaný – nezastupitelný. Druhým předpokladem užití těchto ustanovení byla skutečnost, že danou otázku dostatečným způsobem ZSS neupravoval. Dle tohoto určení měl tak ZSS přednost např. v otázce indosamentu²⁹, popř. v otázce zástavy směnky³⁰.

²⁹ čl. I § 11 a násl. ZSS

³⁰ čl. I § 19 ZSS

2.2.1.2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Směnečné právo zcela jistě spadá do oblasti práva soukromého. Základním předpisem soukromoprávní povahy byl do rekodifikace z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v posledním platném znění (dále jen „*ObčZ*“). Druhým předpisem, který by zde přicházel v úvahu pro oblast obchodních vztahů, byl z. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v posledním platném znění (dále jen „*ObchZ*“). Právě s obchodním právem je směnečné právo tradičně spjato a v rámci obchodního práva je dodnes i vyučováno. Toto spříznění je navíc podpořeno i praktickou stránkou dané problematiky, neboť drtivá většina směnek je vydávána v souvislosti s obchodováním.

I přes svázanost směnečného práva s právem obchodním však v souvislosti s tehdejší úpravou nebylo možné najít zákonnou oporu pro výlučnou aplikaci *ObchZ* na všechny směnečné vztahy. Tato skutečnost je nedílně spjata s abstraktní povahou směnečných závazků. Směnka totiž reprezentuje ztělesněné právo na zaplacení určité sumy. O takto inkorporovaném závazku však nemůžeme bez dalšího tvrdit, že je či není obchodem. Proto by zde přicházelo v úvahu aplikovat ustanovení o tzv. relativních obchodech dle § 261 odst. 1 *ObchZ*, na základě kterého by se užití *ObchZ* či *ObčZ* odvíjelo od statusu účastníků. Takto zvolený postup však v sobě nese úskalí, v praxi by totiž vedl k roztržitému směnečným vztahům – vždy by bylo nezbytné posuzovat postavení účastníků. O to komplikovanější by situace byla v případě indosace směnky. S každou takovou indosací by se totiž měnila právní povaha vztahů směnečných účastníků dle toho, v jakém konkrétním postavení se dlužník a věřitel nachází. Potom však bylo nutné stanovit směnečným závazkovým vztahům takového společného jmenovatele, který všem takovým situacím vyhověl, který by byl schopen udržet jednotný režim práv a povinností ze směnky bez ohledu na původ listiny a postavení jak původních, tak i následných účastníků těchto vztahů. Takovým společným jmenovatelem byla úprava *ObčZ*, jež byla tím nejobecnějším předpisem závazkových vztahů.³¹ Tento názor sdílela taktéž judikatura, kdy shodný závěr vyslovil Vrchní soud³² v Praze: „*Směnka je abstraktním platebním závazkem a tedy neztělesňuje žádný konkrétní obchod ani konkrétní vztah neobchodní. Není podstatné, kdo jsou právě účastníci směnky, neboť i to se může prostřednictvím*

³¹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 19.

³² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. 5 Cmo 189/99

indosace kdykoliv změnit. Konečně není ani významné, k jakému kauzálnímu vztahu se směnka váže, neboť i tato okolnost zejména indosací ztrácí na významu (čl. I § 17 zák. č. 191/1950 Sb.). Potom ovšem nelze tento abstraktní platební závazek podřadit též obchodnímu zákoníku, ale je nutno dospět k závěru, že obecnou úpravu směnečných závazkových vztahů je nutno hledat jen v občanském zákoníku.“

I přes výše uvedené argumenty nebylo možné bez dalšího vyloučit možnost aplikace *ObchZ*. Jednalo se o takovou skupinu problému, na které *ObčZ* neposkytoval odpovědi. Takovou otázkou byla např. způsobilost obchodních společností a družstev k právním úkonům, popř. výčet osob oprávněných jednat za podnikatele. Další oblastí pro možnou aplikaci *ObchZ* byly vztahy se směnkou věcně související; tj. takové otázky, které nemají původ ve směnečné listině. Tak tomu bylo v případě, že se směnka vázala k nějaké kauzální pohledávce – takový kauzální vztah se pak řídil samostatným režimem odvisle od statusu účastníků daného vztahu.

2.2.2. Po rekodifikaci soukromého práva

Významná rekodifikace soukromého práva, která vstoupila v účinnost dne 1. ledna 2014, přinesla do našeho právního prostředí jednak novou terminologii a úpravu soukromoprávních institutů, odstranila však i zažitý právní dualismus – sám *NOZ* tak subsidiárně zodpovídá drtivou většinu otázek směnečně relevantních.

2.2.2.1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Úprava *ZCP*, jako obecné úpravy cenných papírů, byla nahrazena příslušnými ustanoveními *NOZ*. Oproti předchozí úpravě *NOZ* zavádí legální definici cenných papírů, konkrétně v ustanovení § 514. Tato definice ve vztahu ke směnce má však naprosto zanedbatelný význam, jelikož její klasifikace jako cenného papíru byla z teoretického hlediska nesporná. *NOZ* také opouští explicitní označení cenných papírů za věci movité, z ustanovení pojednávajících o věcech a jejich dělení, konkrétně dle § 496 odst. 2 a § 498 odst. 2 *NOZ*, však vyplývá, že směnka bude mít vždy povahu věci hmotné a movité. Příslušné ustanovení o vydání cenného papíru, které bylo obsaženo v *ZCP*, pak našlo své místo v nezměněné podobě v ustanovení § 520 *NOZ*.

NOZ taktéž nově upravuje otázku převodu vlastnického práva k cenným papírům na řad (tzv. orderpapírům), když v ustanovení § 1103 odst. 2 stanoví, že vlastnické právo k cennému papíru na řad se převádí rubopisem a smlouvou k okamžiku jeho předání. Podstatnější změny se však po rekodifikaci dočkaly cenné papíry na jméno (tzv. rektapapíry); dle ustanovení § 1103 odst. 3 *NOZ* se totiž vlastnické právo k cennému papíru na jméno převádí samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti (tj. v okamžiku uzavření takové smlouvy). Taková smlouva nově nemusí mít obligatorně písemnou formu.³³

ObchZ i *ObčZ* byly zrušeny a oba nahrazeny jedinou úpravou *NOZ*, čímž byl odstraněn právní dualismus závazkových vztahů. *NOZ* je tak v současnosti nejjobecnější úpravou směnečných závazkových vztahů. Pro potřeby směnečného práva tak přichází v úvahu jen několik ustanovení *NOZ*. První skupinou jsou ta ustanovení, která se týkají závazkových vztahů, jež mají původ přímo ve směnečné listině. Proto je zde nutné zmínit, že koncepce jednání za právnickou osobu doznala jisté změny, neboť ta již v současnosti není nadána způsobilostí k právním úkonům (*NOZ* tuto způsobilost nově nazývá jako *svéprávnost*), a z toho důvodu bude nezbytné aby byla zastoupena příslušnou osobou oprávněnou jednat (tzv. *nepřímé jednání právnických osob*). Směnečně relevantní jsou tak ustanovení *NOZ* hovořící o osobách, které mohou jednat za právnickou osobu – tj. činit směnečně zavazující úkony za právnickou osobu. Náležitosti takového jednání, jakož i výčet osob oprávněných jednat, obsahuje *NOZ* v ustanovení § 161 a násl. Zároveň je nutné výše uvedená ustanovení doplnit o problematiku subjektů oprávněných jednat za podnikatele. Takovou osobou je dle ustanovení § 430 *NOZ* tzv. *pověřená osoba*.

Další skupinou aplikovatelných směnečně relevantních ustanovení *NOZ* tvoří ta, která sice nemají původ ve směnečné listině, za to však se směnkou věcně souvisejí. Takovými jsou buďto vztahy, které vycházejí ze skutečnosti, že se směnka váže ke kauzální pohledávce (přičemž tento kauzální vztah se bude řídit příslušnými ustanoveními *NOZ* pro daný závazkový vztah), popř. vztahy ze smluv o cenných papírech. *NOZ* však na rozdíl od úpravy *ZCP* v drtivě většině případů neobsahuje zvláštní úpravu smluv o cenných papírech, a proto se budou na takové vztahy zpravidla aplikovat obecná ustanovení smluvních typů dle *NOZ*; úplatný převod směnky se tak bude řídit ustanovením § 2079 a násl. *NOZ* o koupi,

³³ Srov. § 19 odst. 1 *ZCP*

bezúplatný převod se naopak bude řídit ustanovením § 2055 a násl. *NOZ* o darování.

2.2.3. Srovnání stavu před a po rekodifikaci soukromého práva

ZSŠ jest i po rekodifikaci soukromého práva speciální úpravou směnečného práva, která v sobě koncentruje většinu směnečné matérie. Přesto zde existuje určitá oblast – skupina problému, které *ZSŠ* neupravuje a pro které je nezbytné užít obecnou úpravu. Zrušení a nahrazení úpravy obsažené v *ZCP*, *ObchZ* a *ObčZ* za nejobecnější předpis soukromoprávní povahy – *NOZ* – je proto pro potřeby směnečného práva nepříliš významný a nese s sebou toliko dílčí změny. Pomineme-li změny terminologické, byla hlavním přínosem *NOZ* koncepce této úpravy jako úpravy dispozitivní, tj. jako úpravy, která stojí na bázi smluvní volnosti; *NOZ* proto v mnohých ohledech klade pro jednotlivé právní úkony menší formální požadavky. V neposlední řadě pak, a to ve vztahu ke směnečnému právu, upřesnil *NOZ* určité otázky (např. ve vztahu k zmíněným translačním účinkům smluv o převodech cenných papírů), na které předchozí úprava odpovědi nepodávala. Rekodifikace soukromého práva tak měla ve svém důsledku pouze zanedbatelný vliv na úpravu směnky, což je ostatně logické, vyjdeme-li ze skutečnosti, že úprava směnečného práva je v našem právním prostředí dostatečně zažitá a také ze samotné podstaty *ZSŠ* – jako jednoho z nejkvalitnějších právních předpisů u nás.

3. VZTAH MEZI SMĚNKOU A BLANKOSMĚNKOU

Pro účely této práce, která je zaměřena na institut blankosměnky, je v této kapitole vhodné nastínit alespoň základní podstatu směnky a na základě těchto elementárních znalostí následně určit její postavení k blankosměnce. Vyjdeme-li totiž z určení, že blankosměnka je směnkou neúplnou, musíme pro její teoretické zhodnocení nutně dovozovat ze vzájemného provázání těchto institutů.

3.1. Směnka

Směnka jest listinným cenným papírem nezastupitelné povahy, s níž je právo spojeno takovým způsobem, že jej bez takové listiny nelze uplatnit. Inkorporovaným právem ve směnečné listině je pak abstraktní peněžítá pohledávka, která je existenčně nezávislá na ostatních právních vztazích.³⁴

ZSŠ rozeznává dva základní druhy směnek. První takto vymezená jest směnka vlastní, jejíž podstatné náležitosti jsou uvedeny v čl. I § 75 ZSŠ. Ve své podstatě se jedná o bezpodmínečný slib výstavce směnky zaplatit remitentovi (směnečnému věřiteli) předem určenou peněžitou sumu, v předem určené době, na předem určeném místě. Dalším druhem jest směnka cizí, jejíž podstatné náležitosti jsou uvedeny v čl. I § 1 ZSŠ. Ta je definována jako bezpodmínečný příkaz výstavce třetí osobě – tj. směnečníkovi, aby v předem určený den a na předem určeném místě zaplatil remitentovi předem určenou peněžitou sumu. Blankosměnka jakožto směnka, které chybí některá náležitost, se proto může vyskytovat jednak jako neúplná směnka vlastní, tak i jako neúplná směnka cizí.

Směnka je cenným papírem cirkulačním a dle ustanovení čl. I § 11 odst. 1 ZSŠ se z hlediska jeho formy jedná o zákonný ordrepapír – cenný papír na řad, pro jehož převod je nutný rubopis (tzv. indosament). Směnka však může mít dle ustanovení čl. I § 11 odst. 2 ZSŠ i podobu cenného papíru na jméno (tzv. cenný papír au nom), převodu práv z takové směnky (též označované jako rektasměnka) lze pak realizovat prostřednictvím postoupení pohledávky (tzv. cesse) dle § 1879 a násl. NOZ. Toto dělení směnek dle formy má faktický dopad i na institut blankosměnky. Ta totiž může být převáděna již ve své zárodečné fázi³⁵ – avšak až s doplněním blankosměnky (na směnku platnou) nastupují účinky řádného

³⁴ CHALUPA, R. *Základy směnečného práva*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 27.

³⁵ k faktické povaze blankosměnek viz kapitola 3.3. této práce

převodu s účinky *ex tunc* (jako by blankosměnka byla platnou směnkou již od samého počátku).³⁶

3.2. Vztah neplatnosti směnky a neúplnosti blankosměnky

Směnečné právo je příznačné svým přísným formalismem. Tato směnečná přísnost nachází své místo v čl. I § 2 odst. 1 ZSŠ (pro směnku cizí) a v čl. I § 76 odst. 1 ZSŠ (pro směnku vlastní) – pro tato ustavení totiž platí, že listina, které chybí některá z podstatných náležitostí, není platná jako směnka, tj. že taková směnka nemůže založit příslušný směnečněprávní vztah. Výše uvedená ustanovení tak vyjadřují nepřipustnost neúplné směnky, přičemž taková nepřipustnost spočívá právě v absenci některé podstatné náležitosti. Naproti tomu o neúplnosti směnky hovoří též ustanovení čl. I § 10 ZSŠ o blankosměnce, přičemž se dle tohoto ustanovení jedná o neúplnost přípustnou; toto ustanovení však neposkytuje explicitní odpověď na to, jaká obsahová náležitost může v případě této přípustné neúplnosti chybět. Vyjdeme-li však ze současného pojetí blankosměnky, které neklade zvláštní požadavky na kvalitu chybějících a doplnitelných náležitostí směnky, dospějeme opět k závěru, že takovou může být též náležitost podstatná. Vystává tudíž otázka, v jakém poměru se nacházejí výše uvedená ustanovení. Odpověď na tuto otázku tkví v dikci ustanovení čl. I § 2 ZSŠ, které totiž dodatečnou konvalidaci absence podstatné náležitosti směnky formou doplnění tohoto údaje do textu směnečné listiny nezapovídá. Z důvodu výše uvedených tak nemůžeme ustanovení § 2 a § 10 čl. I ZSŠ považovat za konkurenční, jejich poměr je naopak nutné chápat jako vztah úpravy obecné a zvláštní.³⁷

3.3. Blankosměnka jako listina a cenný papír

Blankosměnka jest směnkou neúplnou, která – v případě, že absentuje některá podstatná náležitost směnky – ve své nehotovosti nemůže ani založit jakékoliv právní účinky. Jak již bylo judikováno³⁸, směnečný závazek osob podepsaných na blankosměnce vzniká až v okamžiku, kdy se blankosměnka stane platnou směnkou, tj. v momentě, kdy je blankosměnka vyplněna, přičemž účinky přeměny

³⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 119.

³⁷ CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. II.

³⁸ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 11. 2007, sp. zn. III.ÚS 372/06, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2012, sp. zn. 29 Cdo 324/2011

blankosměnky ve směnkou řádně vyplněnou nastávají ex tunc. Tento názorový proud vyjadřuje skutečnost, že blankosměnka nevyplněná v rozsahu podstatných směnečných náležitostí je pouhou listinou, která je doplněním předurčena stát se směnkou úplnou – cenným papírem.

Je zde však třeba zmínit skutečnost, že ZSŠ, jež doslovně vychází z ženevské úpravy blankosměnky, již nestanovuje, které náležitosti směnky mohou být doplněny nebo které naopak doplněny být nemohou³⁹. Je to právě extenzivní pojetí blankosměnky, které fakticky umožňuje, aby byla blankosměnka doplněna jen o některé směnečné údaje nepodstatné. Vyjdeme-li tedy z tohoto předpokladu, je z toho důvodu blankosměnka, která obsahuje veškeré podstatné náležitosti směnky, platnou směnkou, do které je vtělena existující pohledávka a jejíž podpisatelé jsou proto z tohoto cenného papíru zavázáni bez ohledu na to, kdy a jak bude doplněna. Je tomu tak převážně proto, že nabyvatel takové blankosměnky (tj. blankosměnky, která má podobu směnky formálně platné) vůbec nemusí mít o její neúplnosti tušení. Proto splňuje-li taková listina veškeré požadavky, které na ni ZSŠ klade, je nutné ji považovat za formálně platnou směnkou. V opačném případě by byl totiž nabyvatel takové blankosměnky znevýhodněn do té míry, že by mu byl upřen status držitele uplatnitelné směnky a z toho důvodu by bylo riziko nabytí takové směnky tak velké, že by směnka byla v praxi naprosto neobchodovatelným cenným papírem.⁴⁰ Takový názor je třeba chápat v kontextu směnečného práva – směnečný závazek je totiž abstraktní povahy, a proto je existenčně nezávislý na kauze. Druhou podstatnou skutečností je tradiční svázanost směnky přísným formalismem. Z toho důvodu je pro formální platnost směnečného závazku podstatné pouze to, zda směnka splňuje všechny zákonem určené podstatné náležitosti; jakákoliv ujednání stojící mimo směnečnou listinu tedy nemohou založit neplatnost takové směnky. Byť ZSŠ dlužníkovi umožňuje vyvarovat se zaplacení směnečné sumy úspěšným uplatněním námitek, nemění to však nic na samotné platnosti směnky.

Na základě těchto poznatků můžeme říci, že blankosměnka se může vyskytovat jednak jako pouhá listina (jakožto zárodek budoucí směnky), tak jako formálně platná směnka s doplňitelným obsahem (v tom případě jest považována za cenný papír).

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 721/2006

⁴⁰ CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. III.

3.3.1. Umoření blankosměnky

Pro směnku je příznačné to, že zde dochází k těsnému sepjetí směnečných práv s danou listinou; takové spojení však není absolutní. Existují zde totiž určité předpoklady, za kterých je možné taková práva přenést do jiné listiny. Takovým postupem, který zde přichází v úvahu, je procesněprávní institut umoření dle ustanovení § 303 – 315 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). Smyslem této úpravy je majiteli ztracené či zničené listiny poskytnout její adekvátní náhradu a zachovat tak práva z takové listiny plynoucí⁴¹; listina se proto umořuje (tj. že pozbývá veškeré právní účinky) a soud na její místo vydává usnesení o umoření, přičemž takové usnesení přejímá veškeré účinky umořené listiny.

Jelikož zde hovoříme o blankosměnce, je nutné nejdříve určit, zda je vůbec umořitelnou listinou a následně – byla-li předchozí otázka zodpovězena kladně – také otázku, jaká ustanovení ZŘS budou pro její umoření přicházet v úvahu. Nutno říci, že se teorie v daném ohledu podstatně rozchází. Kotásek⁴² např. považuje blankosměnku za umořitelnou listinu. Kovařík⁴³ však zaujímá k umořitelnosti blankosměnky negativní stanovisko. Jeho argumentace vyplývá z dikce ustanovení § 304 odst. 1 ZŘS, podle kterého lze umořit výlučně listinu, jež je nutno předložit k uplatnění práva. Kovařík má v tomto případě za to, že blankosměnka ještě žádné právo neinkorporuje a že existuje pouze právo k listině zvnějšku se vztahující, tj. právo listinu doplnit a přeměnit ji tak na listinu, která v sobě již právo inkorporuje. Zároveň též připomíná faktickou problematiku spojenou s tím, že umořená listina je nahrazena usnesením soudu, do něhož by se měly chybějící údaje následně dopisovat. Chalupa⁴⁴ naopak tvrdí, že umořitelná blankosměnka je, avšak s tou výhradou, že bude nutné klást si otázku, zda se takové umoření bude řídit dle ustanovení ZŘS o listinách nebo dle příslušných ustanovení o směnkách. Chalupa zde vychází z dělení blankosměnky, která se může vyskytovat jednak jako zárodek platné směnky, tak i jako formálně platná směnka s doplnitelným obsahem. Proto je dle jeho názoru určující to, jak vypadala blankosměnka v okamžiku ztráty či zničení.

⁴¹ DRÁPAL, L. In BUREŠ, J.; DRÁPAL, L.; MAZANEC, M. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 753.

⁴² KOTÁSEK, J. *Směnečné právo: komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2006, s. 73.

⁴³ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 16.

⁴⁴ CHALUPA, R. *Základy směnečného práva*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 83.

S ohledem na protichůdná stanoviska, jež se v teorii na danou problematiku objevují, budeme muset hledat odpověď v současné judikatuře. Ilustrativní rozhodnutí zde poskytl Městský soud v Praze⁴⁵ jako soud odvolací. Dle jeho názoru je určující to, že: „*Nemá-li umořovaná listina všechny náležitosti směnky, nemohou pro umořování této listiny platit zvláštní ustanovení platná pro směnku, ale pouze obecná ustanovení o umořování listin.*“ Toto usnesení nejenže zodpovídá primární otázku praktické umořitelnosti blankosměnky, poskytuje nám zároveň i odpověď na to, jaká ustanovení ZŘS se budou na umoření blankosměnky vztahovat.

Vyjdeme-li ze závěrů tohoto rozhodnutí, poskytuje ZŘS dva odlišné postupy pro umoření blankosměnky. Ustanovení § 307 odst. 1 ZŘS nám nabízí režim, kterým se budou řídit listiny obecně (tj. listiny, jichž je třeba k uplatnění práva). Druhý režim umoření se pak řídí ustanovením § 307 odst. 2 ZŘS a svou povahou dopadá na blankosměnku – jako platnou směnku s doplnitelným obsahem.

3.4. Definiční znaky blankosměnky

Když hovoříme o blankosměnce jako institutu upraveném v čl. I § 10 ZSŠ, nejedná se pak o označení zákonné dikce, jelikož ZSŠ blankosměnku nazývá pouze jako směnku nevyplněnou; přesto je název blankosměnka v praxi i teorii rozšířený a zažitý. Toto teoretické označení však nachází oporu i v samotném ZSŠ, kde v ustanovení čl. I § 77 odst. 2 nevyplněnou směnku, jejíž hmotněprávní úprava je obsažena v čl. I § 10, již explicitně jako blankosměnku označuje.

Byť je zákonná úprava blankosměnky velice strohá a poskytuje minimální množství vodítek pro její komplexní posouzení, pokusím se v následující části práce uvést a charakterizovat její pojmové znaky.

3.4.1. Hmotný substrát

Dle ustanovení čl. I § 1 bodu 1 a čl. I § 75 bodu 1 ZSŠ se za směnku považuje obligatorně listina. Listinou se pak rozumí písemně zřízený závazek, přičemž je kategoricky vyloučeno užití obecného ustanovení dle § 562 odst. 1 NOZ; v tomto případě se musí jednat o kvalifikovanou formu listiny – jde o akt, který je

⁴⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2003, sp. zn. 24 Co 210/2003

vyhotoven na konkrétním hmotném substrátu, pravidelně na listu papíru.⁴⁶ Mluvili tedy *NOZ* v ustanovení § 562 odst. 1 o zachování písemné formy v případě užití elektronických či jiných technických prostředků, jedná se pouze o jeden možný způsob naplnění písemné formy. Tyto formy však stojí vedle listiny a nejsou způsobilé ji nahradit. Takováto kvalifikovaná písemná forma v podobě listiny spočívá především ve specifickém chápání cenných papírů. Byť se v této části hovoří o listinách jako listech papíru, které jistě v praxi drtivě převládají, může se hmotným substrátem stát i jiný prostředek schopný pojmout a zachovat obsah tohoto skripturního závazku po dobu jeho trvání. Pro podporu tohoto tvrzení je vhodné zmínit případ, kdy za platnou byla uznána směnka zachycená na víku dřevěné krabičky od doutníků.⁴⁷

Požaduje-li tedy zákon listinnou formu jako obligatorní formu směnečného závazku, můžeme dovodit z dikce čl. I § 10 ZSŠ, že tak tomu musí být už v případě blankosměnky, která sice není formálně určena minimálním množstvím chybějících náležitostí, má-li ovšem mít zárodek směnky způsobilost k zachycení určitého závazku již v době svého vydání, musí se tedy jednat o listinu; v opačném případě by se o blankosměnku jednat nemohlo.

3.4.2. Podpis

Dalším zásadním předpokladem pro to, abychom o institutu blankosměnky mohli vůbec hovořit, je podepsaná listina (tj. jako základní naplnění požadavku na listinnou formu písemného právního úkonu), a to již v nevyplněné podobě. Toto určení pořadí vzniku směnky má své opodstatnění; pokud by totiž byla listina již vyplněna a teprve následně opatřena podpisem, nejednalo by se již o blankosměnku.⁴⁸ Hovoří-li se zde o podpisu listiny, musí se jednat o podpis alespoň jednoho potenciálního účastníka směnečného vztahu; tím jest buďto podpis výstavce, akceptanta, popřípadě podpis avala, přičemž je lhostejno, v jaké dlužnické pozici se daný podpisatel nachází. Za potenciálního účastníka zde ovšem může být považována i osoba, která dlužníkem není vůbec. Dle ustanovení čl. I § 26 odst. 1 věty za středníkem, se může totiž směnečník omezit na část směnečné sumy. Přijmeme-li tuto skutečnost, nebude mít z toho důvodu

⁴⁶ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 11.

⁴⁷ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 22, 23.

⁴⁸ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 11.

blankosměnka v době svého vydání pro určitou část směnečné sumy dlužníka žádného.⁴⁹ Tento jev je teorii znám, v praxi však své místo pravděpodobně nenajde, neboť drtivou většinou vystavených blankosměnek jsou blankosměnky zajišťovací, jejichž záměrem je jednodušší a efektivnější vymáhání dlužné částky. Takový postup by pak odporoval logickému uspořádání vztahů, především pak za situace, kdyby byl směnečník jediným přímým dlužníkem směnečným, což by v sobě neslo nutnost následného činění protestních úkonů (za předpokladu, že by nebyla směnka opatřena doložkou „bez protestu“).

3.4.3. Označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny

„Označení za směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána“ jest dalším obligatorním údajem směnky dle čl. I § 1 bodu 1 a čl. I § 75 bodu 1 ZSŠ. Nutnost tohoto údaje ve vztahu k blankosměnce však v judikatuře a teorii není zatím vyřešena. Dle stanoviska, které zaujímá Kovařík⁵⁰, nemůže být za blankosměnku považován čistý list opatřený podpisem. Tento argument zdůvodňuje tím, že směnka, která vznikla z blankosměnky, musela být směnkou nevyplněnou, a tudíž musela být za směnku určena již ve své zárodečné fázi. Dle jeho názoru tedy postačuje, aby byla listina podepsána a označena slovem směnka. Kotásek⁵¹ k tomuto aspektu zaujímá umírněnější postoj; dle něj musí být z již v zárodku patrné, že se jedná o budoucí směnku, a to i prostředky alternativního určení (např. označením listiny vhodnou doložkou). Chalupa⁵² naproti tomu odmítá nutnost jakéhokoliv alternativního určení, jelikož ten za blankosměnku považuje i čistý list opatřený alespoň jedním podpisem.

Poslední z uvedených názorů se může jevit jako extrémní, z praktického hlediska však lze usuzovat, že podpis na čistém listu činí účastník budoucích směnečných vztahů na základě konsensu a s vědomím, že se tato listina stane směnkou. Přesto lze jen doporučit užití tohoto označení již na samém počátku, a to z důvodu odstranění případných pochybností o povaze činěného úkonu.

⁴⁹ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo: komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2006, s. 71, 72.

⁵⁰ KOVAŘÍK, Z. *Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 11.

⁵¹ KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002, s. 80.

⁵² CHALUPA, R. *Blankosměnka v podnikatelské praxi. Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. IV.

Neobezřetné podepsání čistého listu by mohlo mít neblahé následky v podobě jeho zneužití a následné důkazní nouze.

Pro doplnění této problematiky je vhodné zmínit nesprávné použití slova „blankosměnka“ přímo ve vlastním textu platebního příkazu nebo platebního slibu. Blankosměnkou je totiž označen pouze zárodek směnky, a tudíž nemůže být prostředkem k realizaci směnečných vztahů, protože tím může být toliko směnka. Možnost označit listinu za blankosměnku, především pro účely důkazní, tak přichází v úvahu za použití informační doložky.⁵³

3.4.4. Záměrná neúplnost v době vydání

Z tohoto určení lze dovodit další obligatorní znak blankosměnky, kterým je konkrétní subjektivní stav osoby, která neúplnou směnku vydává; k naplnění subjektivní stránky je tak nezbytný úmysl jednající osoby. K objektivnímu kritériu, které je reprezentováno neúplností vydávané listiny, tak přistupuje další předpoklad v podobě záměru. Z toho plyne, že osoba, která blankosměnku vydává do oběhu, na podepsané listině záměrně vynechává určité údaje nevyplněné. Právě z výše uvedeného důvodu není možné za blankosměnku považovat takovou listinu, které chybí některá z podstatných náležitostí směnky např. pro neznalost zákona či roztržitost; subjektivní stránka by zde totiž nebyla naplněna.⁵⁴

Co se týče kvality chybějících údajů, je v tomto ohledu naše úprava, která vychází z ženevského pojetí, podstatně benevolentnější, neboť ta za blankosměnku považuje i takovou směnku, které chybí jen některá nepodstatná náležitost. Proto může mít blankosměnka, jak již bylo výše rozebráno, podobu formálně platné směnky – to však bude v praxi jevem spíše výjimečným.⁵⁵

3.4.5. Dočasná neúplnost listiny

Ze záměrné neúplnosti v době vydání můžeme dovodit i to, že se má jednat o nehotovost dočasnou.⁵⁶ Účastníci budoucích směnečných vztahů tudíž musí dočasnost blankosměnky obligatorně předpokládat. To ale neznamená, že tato skutečnost musí vždy opravdu nastat. K takové situaci může vést vícero důvodů;

⁵³ KOTÁSEK, J. K některým praktickým aspektům blankosměnky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1998, č. 9, s. 39.

⁵⁴ KOVÁŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 117.

⁵⁵ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo: komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2006, s. 72.

⁵⁶ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo: komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2006, s. 72.

zde přichází v úvahu možnost nevyplnění blankosměnky z důvodu vzdání se či nevyužití práva na její vyplnění, případně tím, že by její vyplnění bylo vázáno na suspenzivní podmínku, která by nikdy nenastala. Předpokladem pro to, abychom tedy o blankosměnce mohli vůbec hovořit, je, že zde musí být obligatorně naplněno subjektivní kritérium reprezentované vědomím osoby, která listinu vydává, o možnosti jejího doplnění. Samotné doplnění blankosměnky je však kritériem pouze fakultativním.

3.4.6. Vyplňovací oprávnění

Dalším definičním znakem, jenž podmiňuje institut blankosměnky, je existence vyplňovacího oprávnění, které jest právem nabyvatele blankosměnky doplnit do ní určité chybějící náležitosti. Blankosměnka je totiž listina, která se nachází v první fázi své existence – ta je příznačná svou neúplností; rozsah takové neúplnosti má být však doplněn. Tento požadavek, tj. požadavek na udělení vyplňovacího práva, je nepřímo vyjádřen v zákonném ustanovení čl. I § 10 ZSŠ, které hovoří o neúplné směnce, která nebyla vyplněna, tak jak bylo ujednáno. Jedná se o právo, které nemá v našem právním řádu obdobu, a proto je označováno jako právo *sui generis*⁵⁷.

Předpokladem pro vznik vyplňovacího oprávnění je řádný titul. Za platný titul v tomto případě nelze považovat delikty, které se sice mohou stát součástí podmínek pro případné vyplnění – tak tomu zpravidla bývá u zajišťovacích blankosměnek⁵⁸ – i zde je však nutné, aby udělení tohoto oprávnění předcházelo. Až v důsledku udělení oprávnění k vyplnění blankosměnky může být specifikováno, v případě jakého deliktu je možno blankosměnku vyplnit.⁵⁹ Jako řádný titul vzniku vyplňovacího oprávnění zde nemůže obstát ani rozhodnutí soudu, dokonce ani zákon.⁶⁰ Jediným platným titulem, který zde přichází v úvahu, je tudíž smlouva či dohoda o vyplňovacím právu směnečném.

Jelikož je právě vyplňovací právo velice specifickou oblastí směnečného práva, jež je nedílně spjato s institutem blankosměnky, považuji proto za vhodné věnovat jeho úpravě samostatnou kapitolu⁶¹.

⁵⁷ KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002, s. 81.

⁵⁸ blíže viz kapitola 6. této práce

⁵⁹ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 12.

⁶⁰ CHALUPA, R. *Základy směnečného práva*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 93.

⁶¹ viz kapitola 5. této práce

3.5. Podoba blankosměnky

Vyjdeme-li z určení, ke kterým jsme dospěli v předchozí části této kapitoly, dojdeme k poznání, že blankosměnka se může vyskytovat ve vícero podobách. Je tomu tak proto, že výše určené obligatorní náležitosti blankosměnky, snad jen s výhradou sporného bodu v podobě nutnosti označení nevyplněné listiny za směnku, musí být vždy bezvýhradně přítomny, přičemž pouze podpis potenciálního dlužníka, jako jeden z definičních znaků blankosměnky, nám nabízí rozlišné variace pro jeho naplnění; v teoretické rovině lze tedy uvažovat o třech základních podobách blankosměnky, které se liší v osobě emitenta listiny (jako potenciálního dlužníka). Nutno podotknout, že se v následující části práce hovoří toliko o blankosměnce, jež je pouhým zárodkem platné směnky.

3.5.1. Nevyplněná základní směnka

Za základní směnku je v teorii⁶² označeno směnečné prohlášení vyhotovené výstavcem, jehož obsah je vymezen v § 1 odst. 1 a § 75 odst. 1 čl. I ZSŠ. Nevyplněnou základní směnkou se pak rozumí blankosměnka, která byla při vydání podepsána výstavcem. Jde tedy o záměrný úkon výstavce, který vydává listinu, jež poskytuje místo pro doplnění některé z podstatných směnečných náležitostí, popř. doplněním některých fakultativních doložek, přičemž se tak musí vždy dít v rámci daného směnečného prohlášení – základní směnky. Zavazující úkon, reprezentovaný podpisem výstavce, je zde tedy pojímán jako základní stavební kámen a rámcové torzo pro vznik směnky vyplněné. Pokud tedy bude mít blankosměnka podobu nevyplněné základní směnky, nebudou mít dodatečně učiněná směnečná prohlášení a podpisy povahu vyplnění blankosměnky, ale povahu samostatných právních úkonů, které rozšiřují obsah směnky.⁶³ Je tomu tak právě proto, že již samotný podpis výstavce je ve svém předurčení dostatečně způsobilý pro budoucí založení směnečného vztahu.

3.5.2. Blankoakcept

Druhou podobou blankosměnky, se kterou se můžeme v praxi setkat – dle kategorizujícího kritéria v podobě osoby směnečného dlužníka, je blankosměnka,

⁶² CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. VIII.

⁶³ CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. III.

kteřá obsahuje tzv. blankoakcept. Jak už sám název napovídá, blankosměnka v podobě blankoakceptu vychází ze směnečného pojmosloví, kde se osobou akceptanta (osobou také jinak nazývanou jako příjemce) označuje směnečník, který učinil zavazující úkon, kterým na sebe převzal závazek splnit platební příkaz, který mu byl udělen výstavcem směnky – takový úkon směnečníka pak nazýváme akceptem.

Bude-li mít tedy blankosměnka podobu blankoakceptu, je osobou, která podepsanou listinu emituje, příjemce, přičemž podpis výstavce je na takovou blankosměnku doplněn až při jejím vyplnění; z toho plyne, že vyhotovením blankoakceptu je vystavena blankosměnka, jejíž nevyplněnou část představuje celá základní směnka. Právě skutečnost časového sledu opatření podpisů akceptanta a výstavce je klíčová pro učení, zda se jedná o nevyplněnou základní směnku nebo o blankosměnku tvořenou blankoakceptem.⁶⁴ Pro doplnění je zde vhodné zmínit, že blankosměnka v podobě blankoakceptu je z povahy věci přípustná pouze v případě zárodku směnky cizí.

S výše uvedenou skutečností pak souvisí též (v praxi velice časté) zhotovování blankosměnek na předtištěné směnečné formuláře. Ty totiž zpravidla obsahují údaje s povahou podstatných náležitostí směnky – proto by měly být klasifikovány jako část obsahu směnky základní. Vyjdeme-li však z povahy blankoakceptu, který je definován tím, že vznik závazku akceptanta časově předchází podpisu výstavce, musí takový podpis výstavce přirozeně chybět. Přijmeme-li takové východisko, nelze mít směnečný formulář, který není podepsán výstavcem, ani za část směnky základní, neboť nepodepsaný soubor údajů (a to včetně směnečného prohlášení výstavce) nelze považovat za právní úkon vůbec. Směnečný formulář, na který byl doplněn blankoakcept, je tak obligatorně listinou obsahující vždy jen jediné směnečné prohlášení v podobě blankoakceptu, a tudíž vždy postrádá znaky základní směnky.⁶⁵

V teoretické rovině je tedy blankosměnka v podobě blankoakceptu přijímána; judikatura pak v tomto ohledu následuje teoretické poznatky a jeho přípustnost aprobuje.⁶⁶ Poněkud sporně se zde může jevit tzv. holý blankoakcept – tím se rozumí akceptační prohlášení směnečníka, které se realizuje pouhým podepsáním neúplné směnky. Znění čl. I § 25 ZSŠ totiž dovoluje, aby pouhý

⁶⁴ CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. III.

⁶⁵ CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. III.

⁶⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 4. 1998, sp. zn. 5 Cmo 817/96.

podpis směnečníka nahradil celé směnečné prohlášení (avšak jen za předpokladu, že se takový podpis nachází na líci směnky). Byť se tedy jedná o velice redukovanou podobu blankosměnky (vyskytující se v podobě prázdné listiny opatřené podpisem), neexistuje snad pádný argument pro její nepřipustnost. Pro podporu takového tvrzení je vhodné upozornit na skutečnost, že blankosměnka je naplněna znakem subjektivní stránky (tj. záměrem) vydavatele listiny, splňuje-li tedy listina všechny minimální náležitosti blankosměnky, je na vůli takové osoby, v jakém rozsahu bude listina nevyplněná a jaký bude obsah udělené dohody o vyplnění.

3.5.3. Blankoaval

Jako poslední možná podoba blankosměnky je blankosměnka v podobě blankoavalu. Opět se jedná o označení vycházející z pojmosloví směnečného a opět je taková podoba blankosměnky charakteristická prvotní absencí podpisu výstavce (tj. že její nevyplněná část představuje celou základní směnku). V praktické rovině se jedná o blankosměnku, na kterou bylo učiněno pouze rukojemské prohlášení. Osoba, která listinu podepsala a emitovala, je pak nazývána jako blankoavalista. Z faktické povahy rukojemského prohlášení je blankoaval přípustný jak v případě zárodku směnky vlastní, tak i v případě zárodku směnky cizí.

Chalupa⁶⁷ k blankoavalu uvádí následující: „*Zatímco blankoakcept má ve směnečné teorii významnou podporu, o blankoavalu se směnečná teorie nezmiňuje. Příslušná ustanovení ZSŠ neobsahují žádnou pasáž, která by odůvodňovala diferencovaný přístup k přípustnosti blankoakceptu a blankoavalu. Naopak materiální existenční nezávislost rukojemského závazku na závazku principiálním, jež je zakotvena v § 32 čl. I ZSŠ, aprobaci blankoavalu svědčí.*“ Dle Chalupy je pak hlavním argumentem hovořící ve prospěch přípustnosti blankosměnky, která se vyskytuje v podobě blankoavalu a blankoakceptu, to, že „*směnečné právo přiznává relevanci rozfázovanému vzniku směnky v podobě vystavené blankosměnky a následného doplnění blanka*“, a také skutečnost, že „*směnečné právo konstruuje posudkovou povinnost plátce při výplatě směnky tak, že za rozhodující považuje obsah směnky a prostorové uspořádání směnečných prohlášení na listině umístěných, nikoliv již nesoulad tohoto uspořádání s časovou*

⁶⁷ CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. III, IV.

sousledností připojení předmětných směnečných prohlášení na směnku s jejich formálním datováním“. Tato tvrzení hájící přípustnost blankoavalu však nachází své místo i v současné směnečné judikatuře. Takové stanovisko zaujal např. Nejvyšší soud ČR⁶⁸, který opakovaně došel k následujícímu závěru: „*Pro ujednání o doplnění blankosměnky zákon nepředepisuje žádné formální náležitosti a nestanoví ani, které náležitosti směnky mohou být později doplněny nebo které naopak doplněny být nemohou. Blankosměnka se stává směnkou až po doplnění chybějících náležitostí. Účinky přeměny blankosměnky ve směnku řádně vyplněnou pak nastávají ex tunc, ex tunc tedy vznikne i závazek avalisty, který se na blankosměnku podepsal.*“

Sporné postavení blankoavalu z pohledu teorie tak bylo překonáno potřebami praxe, kde navazující judikatura soudů blankosměnce v podobě blankoavalu přiznala své pevné místo. Jediným bodem, který zde zbývá objasnit, je postavení holého blankoavalu. Holým blankoavalem se rozumí rukojemské prohlášení sestávající z pouhého podpisu na listině, jejíž chybějící část reprezentuje celou základní směnku. Vyjdeme-li ze znění ustanovení čl. I § 31 odst. 3 ZSŠ, které umožňuje, aby bylo rukojemské prohlášení nahrazeno pouhým podpisem, a přijmeme-li teoretická východiska, ke kterým jsme dospěli v případě holého blankoakceptu, není zde pádný důvod, pro který by tato podoba blankosměnky neměla obstát.

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. 29 Odo 483/2002, shodně též usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 29 Odo 1261/2004

4. VYPLŇOVACÍ PRÁVO

Již samotné ustanovení ZSŠ o blankosměnce předpokládá, že neúplná směnka má být vyplněna; za takovým vyplněním nemůže stát libovůle, nýbrž jak sám zákon předpovídá, děje se tak na základě předchozího ujednání. Dané ustanovení nám však nad rámec tohoto určení žádné další informace neposkytuje. Jelikož jsou však s vyplněním blankosměnky spojeny zásadní účinky, je nutné zabývat se blíže otázkou vyplňovacího práva.

4.1. Podstata vyplňovacího práva

Podstatou vyplňovacího práva je oprávnění majitele blankosměnky doplnit do ní předem určené náležitosti. Jedná se o neodvolatelné právo⁶⁹ – což je ostatně logické, uvážíme-li následky, které by v opačném případě nastaly; důvěra v nástroj blankosměnky by tímto byla od základu narušena. Z hlediska jeho zařazení panuje v teorii obecná shoda v tom, že směnečné vyplňovací právo nemá směnečněprávní povahu a není ani právem obligačním. Takové stanovisko zaujímá např. Kovařík⁷⁰, který o vyplňovacím právu tvrdí, že je právem obecně právním, které nenachází pozitivní úpravy. Šnyrch⁷¹ jej pak považuje za zvláštní druh majetkového práva, jež se snaží vystihnout jako tzv. „právo utvářecí“. Ten pro dané označení nachází oporu v tom, že jednostranným úkonem – tj. vyplněním blankosměnky – budou s účinností ex tunc založeny příslušné směnečněprávní vztahy. Shodný pojem pak užívá např. Chalupa⁷², který s tímto závěrem souhlasí jen do té míry, že by na takové blankosměnce chyběla alespoň jedna podstatná směnečná náležitost. Dle Chalupy tak musíme doplnit výše prezentované stanovisko o korektiv, jímž je blankosměnka vyskytující se jako platná směnka s doplnitelným obsahem; z toho důvodu se přikláním k jeho následujícímu názoru: „*Vyplňovací oprávnění jeho nositeli umožňuje zaktivovat regulérním doplněním obsahu blankosměnky, tedy její přeměnou na úplnou směnku, latentní směnečné závazky blankopodpisatele a dalších na směnce podepsaných osob nebo obsah těchto závazků modifikovat.*“

⁶⁹ CHALUPA, R. *Základy směnečného práva*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 92.

⁷⁰ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 119.

⁷¹ ŠNYRCH, R. Teoretické aspekty blankosměnky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1997, č. 1, s. 26.

⁷² CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. IV.

4.2. Akcesorita vyplňovacího práva

Přestože jsme v předchozí části dospěli k jistému poznatku o povaze vyplňovacího oprávnění, taková skutečnost nám však neprozrazuje nic o tom, v jakém postavení se vůči blankosměnce nachází. Nejedná se o právo do listiny vtělené, byť bude taková listina vždy nezbytná pro řádné uplatnění vyplňovacího oprávnění. Za takové situace bychom totiž museli vycházet z definice *NOZ*⁷³ a na takovou listinu proto aplikovat ustanovení o cenném papíru. Znamená to tedy, že se jedná o jistý druh inominátního cenného papíru či dokonce o další právo inkorporované v platné směnce? Musíme si proto položit otázku, co je smyslem vyplňovacího oprávnění. Vyplňovací právo totiž vždy směřuje ke vzniku směnečného závazku či modifikaci závazku již založeného – tj. k modifikaci cenného papíru či vzniku cenného papíru. Uplatnění tohoto práva zde figuruje jen jako jistý mezičlánek, určitá fáze, jež buďto cenný papír založí nebo jej doplní. Bylo by proto chybné uvažovat o vyplňovacím oprávnění jako o právu z cenného papíru, jelikož to je jeho předmětem. Navíc nesmíme opomenout to, že vyplňovací právo je založeno na základě dohody, která je učiněna mezi příslušnými subjekty, nikoliv v listině samotné. Z toho důvodu se musí jednat o právo, jež je sice se směnečnou listinou úzce spjaté, ale které nachází svůj původ mimo tuto listinu. Náзор, dle kterého je vyplňovací právo právem externí povahy, sdílí též teorie⁷⁴.

Vydeme-li z takto nastaveného rámce, musíme se dále ptát, v jakém postavení se dané právo nachází. Představme si tedy praktické hledisko věci: blankosměnka je ve své zárodečné fázi jistým torzem závazku, které se vždy bude vyskytovat minimálně v podobě podpisu – již takový podpis má totiž své individuální určení, a jako takový je proto nenahraditelný. Vždy tedy musíme uvažovat o vztahu vyplňovacího oprávnění ke konkrétní listině. Vyplňovací oprávnění je proto vůči blankosměnce ve vztahu akcesorickém – tj. nemůže bez listiny vzniknout a sdílí její osud. Z toho dle Kovaříka⁷⁵ plynou dva závěry, a to že „*právo vyplnit směnku nelze od dané listiny oddělit*“ a také to, že „*s převodem nebo přechodem blankosměnky na jinou osobu zároveň bez dalšího přechází právo ji vyplnit na nabyvatele listiny*“. Byť taková tvrzení pouze následují logiku celé věci, považují za vhodné doplnit tento názor o poznatky současné judikatury.

⁷³ Srov. § 514 *NOZ*

⁷⁴ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 120.

⁷⁵ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 15.

Nejvyšší soud⁷⁶ k akcesoritě vyplňovacího oprávnění vyjádřil následující závěr: „Má-li jít skutečně o blankosměnku, musí existovat též konkrétní ujednání o způsobu vyplnění záměrně nevyplněných údajů na směnce. Právo vyplnit blankosměnku pak s blankosměnkou neoddělitelně souvisí, když si lze jen stěží představit že by existovalo právo vyplnit blankosměnku, aniž by blankosměnka existovala a bez dohody o vyplnění by bylo jen stěží možno hovořit o blankosměnce. Z neoddělitelnosti vyplňovacího práva k blankosměnce od dané listiny pak plyne závěr, že s převodem nebo s přechodem blankosměnky na jinou osobu zároveň bez dalšího přechází právo ji vyplnit na nabyvatele listiny, aniž by bylo nutné ohledně něj uzavírat smlouvu o postoupení pohledávky nebo smlouvu obdobnou.“

V souvislosti se skutečností, že vyplňovací oprávnění následuje osud blankosměnky, je patřičné uvést problematiku přechodu tohoto oprávnění na osobu, která sama není vlastníkem dané listiny. Jsou-li totiž splněny nutné předpoklady, přechází právo vyplnit blankosměnku i na osoby, které jsou k tomu ze zákona povolány. Takovou osobou může být například insolvenční správce, popř. správce pozůstalosti. Praxe tak fakticky umožňuje, aby vyplňovací oprávnění nabyla i osoba (jež sice není vlastníkem dané listiny), které však toto právo svědčí z jiného důvodu.⁷⁷

4.3. Vznik vyplňovacího práva

Právní skutečností, jež dává vzniknout vyplňovacímu oprávnění, jest smlouva; zároveň je z povahy dané věci nutné splnit několik předpokladů pro její úspěšnou realizaci. Prvním takovým předpokladem jest samotná listina – bez listiny totiž pouhá smlouva o udělení vyplňovacího práva neobstojí. Vyjdeme-li z určení, že vyplňovací oprávnění váže se vždy ke konkrétní věci movité – směnce s neúplným obsahem, je zde existence listiny zcela kruciální. Ostatně právo užívat věc nemůže vzniknout dříve, než bude věc, která má být užívána, existovat. V praxi se tomu děje obvykle tak, že se nejprve vyhotoví listina v předurčeném rozsahu a následně se uzavře dohoda o udělení vyplňovacího oprávnění, popř. postupem opačným. Druhým předpokladem pro to, aby byl naplněn požadavek na

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 29 Odo 1407/2006. čerpáno z: KOVAŘÍK, J. *Přehled judikatury. Směnečná judikatura*. 4. aktualizované a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 47.

⁷⁷ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 15.

vznik vyplňovacího oprávnění, je vydání listiny do rukou příslušné osoby. To není nijak překvapivé, uvážíme-li to, že pro řádnou konzumaci vyplňovacího oprávnění jest vždy třeba konkrétní listiny, v opačném případě by nebylo možné dané právo uplatnit.⁷⁸ Nesmíme zároveň opomenout to, že je vyplňovací právo od listiny neoddělitelné, proto můžeme jen těžko uvažovat o nabytí vyplňovacího oprávnění osobou, jež se současně nestala majitelem takové listiny.

4.3.1. Dohoda o udělení vyplňovacího oprávnění

Vyjdeme-li z teoretických poznatků shora nastolených, zjistíme, že zde existují určité podmínky – faktická omezení, jež je nutné naplnit pro účely nabytí vyplňovacího oprávnění k blankosměnce. Zcela zásadním předpokladem je však smlouva, která je jediným možným titulem k udělení vyplňovacího oprávnění. Dikce ZSŠ nám však o podstatě této dohody neříká zhora nic, z toho důvodu bude proto nutné hledat odpovědi v současné teorii a judikatuře.

4.3.1.1. Forma dohody

ZSŠ ve svém strohém pojetí nestanovuje jakoukoliv obligatorní formu dohody o vyplnění. Tato smlouva dokonce nenachází úpravu v žádném právním předpisu – jedná se o smlouvu inominátní. Předmětná dohoda o vyplňovacím oprávnění nemusí být nutně uzavřena samostatně. Ujednání o vyplňovacím oprávnění může často reprezentovat jen část jiné smlouvy (zpravidla takové, která je podkladem směnky).⁷⁹ S ohledem na tyto poznatky lze usuzovat, že volba formy bude závislá na rozhodnutí příslušných osob. Ostatně i rozhodovací praxe soudů⁸⁰ předpokládá, že dohoda nemusí mít písemnou formu, a z toho důvodu postačí, je-li uzavřena ústně, případně jen konkludentně. Zde je však třeba mít na paměti, že byť není písemná forma vyžadována, bylo by značně nebezpečné spokojit se pouze se závazkem ústním. Směnka, která splňuje zákonem požadované náležitosti bude vždy platnou směnkou – to i v případě protismluvného doplnění – dlužník má zde k dispozici pouze určitý přípustný okruh námitek (v tomto případě námitku excesivního vyplnění blankosměnky), které ho v případě jejich úspěšného uplatnění osvobodí od placení (popř. modifikují jeho dlužnický závazek tak, aby

⁷⁸ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 12, 13.

⁷⁹ CHALUPA, R. *Základy směnečného práva*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 93.

⁸⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2605/2007.

odpovídal ujednání). Dle Kotáska⁸¹ je tak dlužník fakticky vydán věřiteli, a proto by mělo být v jeho zájmu, aby taková dohoda byla zachycena v písemné formě, neboť je to právě on, kdo bude muset prokazovat protismluvním vyplnění; to bude dobře možné pouze tehdy, pokud bude mít tuto smlouvu písemně.

4.3.1.1. Obsah dohody

Vydeme-li ze skutečnosti, že daná smlouva nenachází v právním řádu pozitivní úpravy, není proto překvapivé, že z toho důvodu nejsou na takovou smlouvu kladeny zvláštní obsahové požadavky. Musíme proto vyjít z obecných ustanovení *NOZ*, jež pojednávají o náležitostech právního jednání. Významnějšímu postavení se zde dostává především ustanovením o zdánlivém právním jednání – konkrétně § 553 *NOZ* výslovně uvádí, že: „*O právní jednání nejde, nelze-li pro neurčitost nebo nesrozumitelnost zjistit jeho obsah ani výkladem.*“ Z toho důvodu by měl být obsah dohody určen jednak tím, jaké údaje mohou být do blankosměnky doplněny a současně tím, za jakých podmínek bude oprávněná osoba moci tyto údaje doplnit.

Jak tomu však bude v případě konkludentního uzavření dohody o vyplňovacím právu, popř. v situaci, kdy nebude naprosto přesně vymezen obsah vyplňovacího oprávnění? Nemůže takto učiněná dohoda založit neexistenci jednání právě pro její neurčitost? Podle Chalupy⁸² nemusí nedostatečná specifikace obsahu vyplňovacího práva vždy takový následek způsobit. Nebude-li proto obsah vyplňovacího oprávnění dostatečně stanoven, mělo by být oprávnění realizováno tak, aby vyplněním blankosměnky vznikla směnka s obvyklým obsahem. Blankosměnce totiž zpravidla předchází kauzální závazkový vztah, jenž je důvodem pro její emisi. Odpověď na tuto otázku bude spočívat právě v povaze daného vztahu – ten by proto měl být zohledněn při doplňování blankosměnky. Stejného názoru je pak i Kovařík⁸³. Ten má za to, že pro existenci vyplňovacího oprávnění není rozhodující, zda byl jeho obsah dostatečně určen; v takovém případě vyplní majitel blankosměnku tak, aby odpovídala poměrům konkrétního případu, ke kterému se tato váže, přičemž bude nutné zohlednit též zvyklosti, jež se mezi subjekty kauzálního vztahu vyvinuly, popř. zvyklosti na daném trhu

⁸¹ KOTÁSEK, J. Blankosměnka z pohledu dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova Univerzita, 1999, č. 3, s. 287, 288.

⁸² CHALUPA, R. *Základy směnečného práva*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 86, 87.

⁸³ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 121.

pravidelně uplatňované. Opět zde však vystává praktická rovina celé věci, tj. že v případě soudního řízení by bylo velice obtížné prokazovat obsah daného ujednání – směnečný dlužník by totiž v krajním případě musel prokazovat nejen to, že se původně jednalo o blankosměnku (excesivně vyplněnou), ale i skutečnost, že tato se vážala ke konkrétnímu kauzálnímu vztahu. Vždy je proto nanejvýš vhodné vyhotovit smlouvu písemně a zároveň dostatečně specifikovat obsah dohody tak, aby se jevil nesporným.

4.3.1.1. Subjekty dohody

Dohoda o udělení vyplňovacího oprávnění se realizuje mezi osobou, která je na blankosměnce podepsána, a osobou, které byla blankosměnka vydána. Z tohoto určení, s ohledem na závěry, jež jsme učinili ve vztahu k možným podobám blankosměnky, je zřejmé, že takovou osobou bude na straně jedné směnečný dlužník (tj. výstavce blankosměnky, blankoavalista, popř. blankoakceptant), na straně druhé pak první nabyvatel blankosměnky (tím bývá zpravidla směnečný věřitel – remitent).

4.4. Změna vyplňovacího práva

Změna vyplňovacího oprávnění je přípustná, a to nejen z hlediska obsahu, ale i z hlediska subjektu. V teorii i praxi panuje obecná shoda v tom, že je vyplňovací oprávnění převoditelné jednak mezi živými, k jeho přechodu dochází též pro případ smrti. Jak již bylo výše řečeno, akcesorita vyplňovacího práva způsobuje to, že na nového majitele blankosměnky bez dalšího přechází též toto právo. Pro převod tohoto oprávnění tudíž postačí pouhá tradice. Je však třeba zmínit, že se zde hovoří toliko o právu na vyplnění blankosměnky. Proto jej v zásadě musíme odlišovat od samotného práva ze směnky (kterým jest směnečná pohledávka). Zde tudíž bude nutné posuzovat to, jakému směnečně relevantnímu postavení se má majiteli blankosměnky dostat.⁸⁴ V případě, že takovou osobou má být směnečný věřitel, bude nutné, aby splnil zákonem požadované formální předpoklady vzniku či převodu takového oprávnění – proto musí být označen buďto jako remitent, příp. (byl-li tento údaj již vyplněn a jedná-li se o následný převod) mu bude muset takové právo svědčit nepřetržitou řadou indosamentů, popř. (jedná-li se o rektasměnku a byl-li již údaj remitenta vyplněn) bude muset toto právo nabýt

⁸⁴ ŠNYRCH, R. Teoretické aspekty blankosměnky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1997, č. 1, s. 27, 28.

řádnou smlouvu o postoupení pohledávky. Je proto nutné podotknout, že směnečný věřitel sice může nabýt oprávnění k vyplnění blankosměnky pouhou tradicí, o samotném směnečném nároku však bude rozhodovat to, zda byly splněny formální požadavky směnečného či občanského práva.

Změna subjektů dohody je tedy odvislá od majitelství blankosměnky, naproti tomu se změna obsahu vyplňovacího oprávnění realizuje prostřednictvím kumulativní novace⁸⁵. Dle Chalupy⁸⁶ je tomu možné po celou dobu existence vyplňovacího práva. Vystává však otázka, jak tomu bude v případě, že majitelem blankosměnky již nebude účastník původní dohody (za předpokladu, že právo vyplnit blankosměnku stále trvá). Jako hlavní argument aprobace změny obsahu vyplňovacího oprávnění zde považuji totožnost takového závazku. Majitel blankosměnky sice není přímým aktérem dohody o vyplnění, s ohledem na majitelství však na něj přechází oprávnění v rozsahu původně sjednané dohody. Zároveň majiteli blankosměnky nic nebrání v dispozici s tímto právem – ten jej koneckonců nemusí ani využít, příp. jej může ve stejném rozsahu dále převádět. Není-li tedy majitel v dispozici s blankosměnkou absolutně omezen a vyjdeme-li ze skutečnosti, že existenci vyplňovacího oprávnění vždy podmiňuje emitent blankosměnky (který bude vždy obligatorním účastníkem směnečněprávního vztahu), nevidím zde důvod, pro který by nemohla obstát změna takového závazku v případě, že došlo ke konsenzu mezi aktuálním majitelem blankosměnky a mezi jejím emitentem. Je však třeba mít na paměti, že forma dohody o změně závazku nemůže být libovolná, nýbrž musíme přihlížet k formě, ve které byl původní závazek zřízen.⁸⁷

4.5. Zánik vyplňovacího práva

Pro zánik vyplňovacího oprávnění přichází v úvahu hned několik možných řešení. Dle Kovaříka⁸⁸ existují dvě skupiny důvodů, přičemž první skupinu tvoří ty, jež vyplývají z akcesority vyplňovacího práva k blankosměnce – jedná se o důvody mající původ v samotné listině, ze které se přenášejí do oblasti smluvní. Druhou skupinu tvoří případy obecněprávní, jež nesouvisejí s akcesorickou povahou vyplňovacího oprávnění a s blankosměnkou nemají nic společného.

⁸⁵ změna obsahu závazku dle § 1902 NOZ

⁸⁶ CHALUPA, R. *Základy směnečného práva*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 87.

⁸⁷ § 1906 NOZ

⁸⁸ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 15.

V první skupině přichází v úvahu toliko konzumace oprávnění a ztráta či zánik blankosměnky (zde se však – s ohledem na její umořitelnost – nemusí jednat o zánik definitivní). V případě, že majitel blankosměnky využije možnosti vyplnit ji v plném rozsahu, není zde rozhodující, zda bylo toto právo konzumováno v rozporu s dohodou či v souladu s ní. Pokud totiž věřitel vyplnil blankosměnku v určité náležitosti, došlo k zániku vyplňovacího oprávnění k této náležitosti. Z toho důvodu nelze obsah blankosměnky dodatečně měnit.⁸⁹ S ohledem na to, že vyplňovací oprávnění zaniká vždy v rozsahu té které doplněné náležitosti, lze proto připustit sukcesivní doplňování neúplného obsahu blankosměnky – částečná konzumace práva má za následek toliko zúžení jeho rozsahu.

Druhou skupinou jsou pak – dle výše nastaveného dělení – obecněprávní důvody, jež mají podstatu ve vyplňovacím oprávnění (jakožto závazkovém vztahu). K zániku vyplňovacího oprávnění proto může dojít mnoho rozličnými způsoby, zde přichází v úvahu následující možnosti:

- a) *privativní novace* (zde dojde ke zrušení závazku původního a na jeho místo bude zřízen závazek nový);
- b) obdobně též *narovnání*;
- c) *odstoupení od smlouvy*;
- d) *uplynutí doby* – to je možné pouze v případě, bylo-li vyplňovací oprávnění časově omezeno;
- e) *vzdání se práva* – k tomu dochází předáním blankosměnky směnečnému dlužníkovi (nikoliv však jejím převodem); nejedná zde se o obecnou úpravu vzdání se práva dle §1995 *NOZ*⁹⁰;
- f) *zlikvidování úvěrového vztahu při blankosměnkách sloužících k vykrytí tohoto obecněprávního vztahu*⁹¹ – zanikne-li kauzální závazek, pro který byla blankosměnka vydána, zaniká též vyplňovací právo.

Další možností je *konfuse*. Názory na její přípustnost se však v teorii značně rozcházejí. Kovařík např. ve svých dřívějších teoretických příspěvcích⁹² nepřipouštěl zánik vyplňovacího práva konfusí v případě blankosměnky

⁸⁹ KOTÁSEK, J. *Směnečné právo: komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2006, s. 73.

⁹⁰ ŠNYRCH, R. Teoretické aspekty blankosměnky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1997, č. 1, s. 28.

⁹¹ ŠNYRCH, R. Teoretické aspekty blankosměnky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1997, č. 1, s. 28.

⁹² KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 16.

převoditelné rubopisem. Argumentoval přitom tím, že čl. I § 11 odst. 3 ZSŠ výslovně připouští další převod směnky v případě, že je aktuálním majitelem osoba, jež je současně směnečným věřitelem a směnečným dlužníkem. V případě, že by se však jednalo o rektasměnku (jež není indosovatelná), bylo by nutné aplikovat obecné ustanovení § 1993 odst. 1 NOZ o splnutí, vyplňovací oprávnění by z toho důvodu zaniklo. V současnosti⁹³ však Kovařík toto stanovisko opouští a je toho názoru, že právo na vyplnění blankosměnky zaniká v každém výše uvedeném případě. Argumentuje zde tím, že vyplňovací právo není právem na směnce váznoucím – jedná se o právo se směnkou pouze související. Nejedná-li se tedy o právo ze směnky vyplývající, nemůžeme na takové právo aplikovat ustanovení § 11 odst. 3 ZSŠ – dané ustanovení se užije toliko na závazky směnečné. Směnečná pohledávka tak může být i nadále indosována, na účinky související s převodem vyplňovacího oprávnění však bude nutné vždy aplikovat obecné ustanovení NOZ o splnutí (jelikož se jedná o obecný závazkový vztah), a z toho důvodu toto právo vždy zanikne. Proto je podle Kovaříka nutné, aby dlužník, nastane-li tato skutečnost, k listině opětovně zřídil vyplňovací právo. Chalupa⁹⁴ naproti tomu tvrdí – a s tímto jeho názorem souhlasím – že splnutím v osobě majitele směnky a v osobě směnečného dlužníka nikdy vyplňovací oprávnění nezaniká. Jeho názor vychází ze skutečnosti, že vyplňovacímu oprávnění neodpovídá žádná konkrétní povinnost blankopodpisatele. Proto na vyplňovací právo nelze aplikovat obecné ustanovení NOZ, které výslovně hovoří o splnutí práva s povinností – vyplňovací oprávnění naproti tomu zakládá jen a pouze oprávnění, nikoliv již povinnosti, a proto splnutím nezanikne.

Další specifickou otázkou vyplňovacího oprávnění jest možnost jeho promlčení. Byť se nejedná o zánik práva jako takový, může však ve svém důsledku zapříčinit jeho faktickou neuplatnitelnost. K otázce promlčení se již vyjádřil např. Vrchní soud v Praze⁹⁵, který judikoval to, že: „*Právo na vyplnění blankosměnky se nepromlčuje.*“ Dle čl. I § 70 ZSŠ se naproti tomu směnečné nároky promlčují ve třech letech od dne splatnosti směnky. S ohledem na toto ustanovení bude proto nutné posoudit stav konkrétní blankosměnky. Bude-li se jednat o blankosměnku jakožto směnku s doplnitelným obsahem, která bude obsahovat datum splatnosti, vyplňovací oprávnění se sice nikdy nepromlčí,

⁹³ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 123.

⁹⁴ CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. V.

⁹⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 12. 2005, sp. zn. 12 Cmo 228/2005

směnečný závazek, k němuž bylo toto oprávnění zřízeno, se promlčí právě v oné tříleté lhůtě. Bude-li se jednat naopak o blankosměnku jakožto zárodek směnky platné, bude nutné vyjít z obsahu listiny – v případě, že je datum splatnosti ve směnce již uvedeno, bude ji následovat osud obdobný. Jedině v případě, že nebude blankosměnka, jakožto zárodek platné směnky, vyplněna v údaji splatnosti, povede konzumace vyplňovacího oprávnění k plně uplatnitelnému směnečnému nároku.

5. VYPLNĚNÍ BLANKOSMĚNKY

Za blankosměnku považujeme listinu, jejíž podstatou je její dočasná neúplnost; přesto nelze každé vepsání textu do listiny chápat jako vyplnění blanka. Je proto nutné položit si otázku, jaké modifikace textu v blankosměnce mohou obstat právě jako její vyplnění. Chalupa⁹⁶ pro takové určení vychází z dispozice neúplnosti blankosměnky, která nám dle jeho názoru fakticky umožňuje tři rozdílné „zápisy“ do listiny.

Prvním takovým možným zápisem jest „*připojení dalšího směnečného prohlášení*“. Vyskytuje-li se totiž blankosměnka v podobě nevyplněné základní směnky (tj. jako torzo směnečného závazku výstavce směnky vlastní nebo cizí), mají následně činěná zavazující prohlášení povahu samostatných právních úkonů. Právě z důvodu jejich samostatné povahy se nemůže jednat o vyplnění blanka – v tomto případě se bude jednat toliko o rozšíření obsahu blankosměnky o některý další závazek.

Druhou možností, jež se nám dle Chalupy naskýtá, je „*doplnění dalšího směnečného prohlášení*“. Jedná se o ty případy, kdy byla blankosměnka emitována v podobě blankoakceptu a blankoaválu. Tyto závazky totiž nemohou nikdy samostatně obstat a existenciálně vyžadují základní směnečné prohlášení výstavce. Právě z toho důvodu bude mít takový úkon vždy povahu vyplnění blanka – „*v takovém případě je totiž do blankosměnky doplňováno to, co tam dočasně schází*“.

Poslední možností, která bude v praxi pravděpodobně drtivě převládat, jest „*doplnění existujícího směnečného prohlášení*“. Za doplnitelný text v tomto případě považujeme část již existujícího směnečného prohlášení, přičemž není rozhodující, v jaké podobě se daná blankosměnka vyskytuje (zpravidla se však bude jednat o nevyplněnou základní směnku). Takové doplnění však může mít podle Chalupy jednak povahu vyplnění blanka, může se však jednat i o změnu textu blankosměnky. Co je však tím hraničním kritériem, dle kterého dojdeme k poznání o povaze konkrétního „zápisu“ na směnce?

Pro zodpovězení výše položené otázky budeme muset vycházet z toho, že blankosměnka jest směnkou neúplnou, jejíž vyplnění se předvídá na základě uděleného oprávnění. „Zápis“ do textu blankosměnky bude mít povahu vyplnění blanka pouze za předpokladu, že „*blankopodpisatel při emisi blankosměnky*

⁹⁶ CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. III, IV.

předpokládal doplnění právně doplněného textu“. Druhou nutnou podmínkou, jež musí být splněna kumulativně, je to, že „*doplnění textu do blankosměnky bylo uskutečněno nositelem vyplňovacího oprávnění nebo jeho zástupcem.*“⁹⁷

5.1. Účinky vyplnění blankosměnky

Bylo zde již několikrát řečeno, že se blankosměnka může vyskytovat jako platná směnka s doplnitelným obsahem. Taková blankosměnka již inkorporuje konkrétní směnečný závazek, přičemž s vyplněním blanka se tento závazek pouze modifikuje. Přesto bude tento jev v praxi spíše raritou – taková směnka by se fakticky chovala nejspíše jako „zajišťovací směnka s doplnitelným obsahem“, přičemž pro naše potřeby není v tomto ohledu příliš významná. Kotásek⁹⁸ zde zároveň poukazuje na to, že by mělo být v zájmu dlužníka samotného, aby byl obsah nevyplněnosti v době vydání blanketu co nejmenší proto, aby se jejich existence a výsledná podoba nestala závislá na jednání některého směnečného věřitele.

Blankosměnka, jakožto zárodek platné směnky, v tomto ohledu zakládá účinky diametrálně odlišné. Vyplněním takové blankosměnky získáváme z obecné listiny listinu jiné kvality – dokonalý cenný papír. Veškerá směnečná prohlášení, jež byla po celou dobu zárodečné fáze směnky latentní, stávají se směnečně relevantními. Blankosměnka přestává být blankosměnkou a stává se směnkou plnohodnotnou⁹⁹, vyplňovací oprávnění k této listině zaniká a směnečnému věřiteli vzniká právo na zaplacení směnečné sumy – až s vyplněním takové blankosměnky se bude moci majitel domáhat její výplaty nebo z ní uplatňovat práva soudní cestou; k řádnému uplatnění práv však dojde pouze za předpokladu, že tímto postupem vznikla formálně bezvadná směnka, která neodporuje ustanovením ZSŠ.¹⁰⁰

5.2. Řádné vyplnění blankosměnky

Je-li zkonsumováno vyplňovací oprávnění v souladu s udělenou dohodou, jedná se o řádné vyplnění blankosměnky. Jedná se však pouze o jednu možnou variantu

⁹⁷ CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. III, IV.

⁹⁸ KOTÁSEK, J. Blankosměnka z pohledu dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova Univerzita, 1999, č. 3, s. 288.

⁹⁹ KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1, s. 12.

¹⁰⁰ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 64, 65.

vyplnění blanka. V praxi takový postup bude vždy žádoucí, nemusí však nutně nastat – proto by měl dlužník, který se rozhodl podepsat blankosměnku, zvážnět a vyvinout úsilí nezbytné k tomu, aby již v této fázi zajistil případné důkazní prostředky. Následná obrana, s ohledem na případnou možnost odchylného vyplnění blankosměnky, se může velice snadno setkat s neúspěchem.

5.3. Podvyplnění blankosměnky

Další možností, jež má též povahu vyplnění blanka, je podvyplnění směnky či tzv. podkročení vyplňovacího oprávnění. Jedná se o takové vyplnění směnky, jež sice neodpovídá dohodě o udělení vyplňovacího oprávnění, které však nepoškozuje osobu dlužníka. Dle Kovaříka¹⁰¹ se jedná o nedokonalé využití vyplňovacího práva – takové vyplnění je však podle jeho názoru možné toliko v údajích směnečné sumy. Kotásek¹⁰² souhlasí s tím, že podkročení vyplňovacího oprávnění je v takovém případě možné. Hlavní argument spatřuje v tom, že by v praxi docházelo k absurdním situacím, kdy by směnečný dlužník namítal protismělné vyplnění blankosměnky s tím, že měl platit sumu vyšší. Dle Kotásky je pak zároveň vždy nutné „zkoumat, v čem se zhoršilo postavení dlužníka, a to srovnáním jeho aktuální pozice s jeho postavením v případě řádné konzumace vyplňovacího práva.“

Teorie i praxe¹⁰³ tedy konsistentně aprobejuje možnost podvyplnění směnečné sumy, naopak je tomu v případě podvyplnění data splatnosti (tj. vyplnění pozdějším datem splatnosti než tím, které bylo určeno dohodou). Kovařík¹⁰⁴ tuto možnost nepřipouští a považuje ji za vadné vyplnění směnky. Jeho názor pramení z toho, že byť je pro dlužníka pozdější datum splatnosti výhodnější, jsou tyto příznivé efekty z druhé strany omezovány tím, že splatnost je zásadní skutečnost, od níž se odvíjí běh promlčecí lhůty, a z toho důvodu je pro dlužníka takové vyplnění současně i nevýhodné. Kotásek naopak tuto možnost nezapovídá, je však dle jeho názoru nutné posuzovat konkrétní okolnosti případu. Co je tedy rozhodujícím faktorem pro posouzení, zda se jedná o vadné vyplnění či podvyplnění v údajích splatnosti? Odpověď tkví v tom, zda by směnečnému dlužníkovi, proti kterému aktuálně směřuje směnečný nárok, svědčila námitka

¹⁰¹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 65.

¹⁰² KOTÁSEK, J. Blankosměnka z pohledu dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova Univerzita, 1999, č. 3, s. 286, 287.

¹⁰³ např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 10. 2009, sp. zn. 5 Cmo 132/2009

¹⁰⁴ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 65, 66.

promlčení v případě, kdy by bylo na směnku doplněno datum splatnosti v souladu s dohodou. Takové stanovisko zaujímá též Nejvyšší soud¹⁰⁵, který judikoval to, že: „*V situaci, kdy nesprávným vyplněním data splatnosti směnky (jeho posunutím o jeden den později) právní předchůdkyně původní žalobkyně nezmařila žalovaným případnou námitku promlčení nároků ze směnky ... šlo skutečně o podvyplnění blankosměnky v údajích data splatnosti.*“

5.4. Excesivní vyplnění blankosměnky

Poslední možností zápisu do textu blankosměnky, která má povahou vyplnění blanka, je její excesivní vyplnění. Jedná se o takové vyplnění blankosměnky, kterým byla porušena dohoda o jejím vyplnění – k tomu může dojít jednak tím, že majitel blankosměnky měl do listiny podle dohody vepsat některý směnečný údaj a neučinil tak¹⁰⁶, nebo tím, že majitel blankosměnky do listiny vepsal údaj, který je v rozporu s dohodou (přičemž se nejedná o její podvyplnění, tj. vyplnění ve prospěch dlužníka).

Zde je nutné opět zmínit podstatný rys excesivního vyplnění – totiž že blankosměnka, která je vyplněna v rozporu s dohodou, není směnkou neplatnou, nýbrž zakládá směnečnému dlužníkovi možnost uplatňovat v soudním řízení námitku protismluvnického doplnění dle čl. I § 10 ZSŠ. K obdobnému názoru dospěla též současná judikatura¹⁰⁷.

5.4.1. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky

„Nebyla-li směnka ... vyplněna tak, jak bylo ujednáno, nemůže se namítat majiteli směnky, že tato ujednání nebyla dodržena, ledaže majitel nabyl směnky ve zlé víře anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí.“ Čl. I § 10 ZSŠ tímto způsobem upravuje námitku excesivního vyplnění – smyslem této námítky, jak už ze zákonné dikce vyplývá, je poskytnout dlužníkovi ochranu v případě, že by byl poškozen protismluvnickým doplněním blankosměnky, na druhé straně pak chrání bezelstného nabyvatele blankosměnky, který legitimně očekává plnění z platné směnky.

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 5260/2007

¹⁰⁶ ONDREJOVÁ, D. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné „blankodlužníky“. *Právní fórum: Měsíčník věnovaný soukromému právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, č. 11, s. 532.

¹⁰⁷ např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. 29 Odo 6/2006

Takovou námitku musí dlužník uplatnit proti směnečnému žalobci v rámci civilního soudního řízení v 15ti denní lhůtě ode dne doručení směnečného platebního rozkazu – tato je lhůtou koncentrační, jejíž promeškání má fatální následky. Zároveň je nutné – k tomu, aby se soud vůbec námitkou zabýval – aby byla námitka řádně odůvodněna.¹⁰⁸ Směnečný dlužník je tak fakticky limitován nejen dispozicemi samotného řízení, ale i dalšími předpoklady nutnými k tomu, aby „ustál neoprávněný nárok“ žalobce z excesivně vyplněné blankosměnky.

5.4.1.1. Legitimované subjekty

Jedná se o námitku relativní¹⁰⁹, jež nemá původ v listině samotné, ale stojí mimo ni. Z relativní povahy této námitky zároveň vyplývá, že nemůže být uplatňována kýmkoliv a proti komukoliv. Byť je sice uplatnění takové námitky zcela zásadním krokem směnečného dlužníka v případě excesivního vyplnění blankosměnky, závisí její úspěch z velké části právě na relaci jednotlivých subjektů. V následující části se proto budu blíže zabývat okolnostmi, které jsou nezbytné pro úspěch takové námitky.

5.4.1.1.1. Aktivní legitimace

Dle Kovaříka¹¹⁰ je aktivně legitimovaným subjektem k podání námitky excesivního vyplnění toliko dlužník, který se podepsal na listinu ještě nevyplněnou a kdo se, byť jen neformálním způsobem, dohodl s majitelem listiny o jejím vyplnění. Kovařík proto dovozuje, že pokud se jedná o osoby, které se podepsaly na blankosměnku dříve, než byla blankosměnka doplněna, a které nejsou přímými účastníky dohody o jejím vyplnění, disponovat námitkou excesivního vyplnění dle čl. I § 10 ZSŠ nebudou¹¹¹. Kotásek¹¹² se naproti tomu spokojuje s tvrzením, že postačí to, aby byla s dlužníkem obdobná dohoda vůbec uzavřena – druhým subjektem dohody totiž nemusí být vždy nutně majitel blankosměnky. Dle jeho názoru se dlužník, který se s emitentem blankosměnky dohodl na použití takové listiny jako blankosměnky (byť jen neformální

¹⁰⁸ § 175 odst. 1 z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 66.

¹¹⁰ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 66.

¹¹¹ takový dlužník může dle Kovaříka využít námitku změny textu směnky dle čl. I § 69 ZSŠ

¹¹² KOTÁSEK, J. *Směnečné právo: komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. 1. vyd. Praha: Prospektum, 2006, s. 76, 77.

způsobem), stává určitým vedlejším účastníkem dohody o jejím vyplnění – takové osobě by proto měla být zachována námitka excesivního vyplnění.

V tomto ohledu musím souhlasit se závěry Kotáska. Dlužníci v praxi nepřipojují své podpisy na blankosměnku bezdůvodně – vždy u nich tudíž předpokládáme existenci určitého ujednání. Na druhé straně dohody pak stojí směnečný věřitel, který s nabytím směnečné listiny, na které se vyskytuje vícero směnečných dlužníků, konkludentním způsobem přejímá závazek též k těmto osobám. Směnečný věřitel je totiž seznámen s existencí dalších osob zúčastněných na dohodě o vyplňovacím právu, a to dokonce z listiny samotné. Pokud bychom na tuto situaci chtěli aplikovali názor opačný, směnečným dlužníkům, jež nejsou přímými účastníky dohody, by svědčila toliko námitka změny textu směnky¹¹³ – avšak tito dlužníci již od samého počátku nutně předpokládali jednak to, že dojde k vyplnění chybějícího textu, a dále též, že toto vyplnění bude učiněno určitou oprávněnou osobou – budou-li tyto podmínky splněny, měl by zápis do směnečné listiny povahu vyplnění blanka, nikoliv povahu nepředpokládané změny textu. Každá z těchto námitek totiž pojmově předpokládá odlišnou situaci. Troufám si též tvrdit, že dlužníci, kterým by svědčila pouze námitka změny textu směnky, by zpravidla s takovou námitkou úspěšní nebyli – za dané situace by ku svému prospěchu mohli namítat jen to, že jejich podpisy byly na listinu připojeny zcela bezdůvodně. Přijmeme-li takové východisko, byli by dlužníci v obdobné pozici prakticky zbaveni jakýchkoliv relevantních námitek. Řešení rozebrané problematiky proto budeme muset hledat opět v soudobé judikatuře. Ilustrativní rozhodnutí pak poskytl Vrchní soud v Praze¹¹⁴, který vyslovil následující názor: *„Podepíše-li blankosměnku osoba, která prokazatelně uzavřela smlouvu o vyplnění směnky s nabyvatelem směnky také jako zástupce jiného účastníka směnečného vztahu, je nutno nejméně neformální dohodu o vyplnění směnky považovat za prokázanou rovněž mezi tímto podepsaným a prvním majitelem listiny.“* Praxe se tak přiklání k názoru, jež prezentuje Kotásek; dlužníkovi, který je vedlejším účastníkem dohody o vyplnění blankosměnky, by proto měla být na jeho ochranu zachována námitka excesivního vyplnění blankosměnky.

¹¹³ blíže viz kapitola 5.5. této práce

¹¹⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. 5 Cmo 556/2000, čerpáno z: KOVAŘÍK, J. *Přehled judikatury. Směnečná judikatura*. 4. aktualizované a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 44, 45.

Pokud se na shora rozebraný případ v teorii vyskytují odlišné názory, vcelku jednoznačná shoda panuje alespoň v tom, že námitku excesivního vyplnění nemají ty subjekty, jež se podepsaly na blankosměnku až po jejím vyplnění, jelikož ty již znají obsah kompletní směny, ty z povahy věci pouze doplňují směnku o další samostatné prohlášení.¹¹⁵

5.4.1.1.2. Pasivní legitimace

O něco složitější situace nastává v případě pasivní legitimace – tj. v otázce, proti komu námitku excesivního vyplnění blankosměnky s úspěchem směřovat. Úprava námitek dle čl. I § 10 ZSŠ v sobě totiž pojímá dva rozdílné režimy – námitku excesivního vyplnění vůči prvnímu majiteli blankosměnky a námitku excesivního vyplnění vůči jejímu dalšímu nabyvateli.

5.4.1.1.2.1. Námitka proti prvnímu majiteli blankosměnky

V případě, že je žalobcem první majitel blankosměnky, bude muset žalovaný směnečný dlužník (je-li k této námitce aktivně legitimován) prokázat jednak to, že směnka byla dříve blankosměnkou, a zároveň, že žalobce blankosměnku vyplnil způsobem odporujícím uzavřené dohodě. V dané situaci vycházíme totiž z toho, že žalobce (první majitel blankosměnky) vždy musel jednat buďto záměrně – ve zlé víře – nebo již přesně nevěděl, jak blankosměnku vyplnit a přesto tak učinil – tím se dopustil hrubé nedbalosti.¹¹⁶ Z tohoto důvodu bude žalovanému plně svědčit námitka excesivního vyplnění dle ustanovení čl. I § 10 ZSŠ, přičemž pro její úspěšné uplatnění bude rozhodujícím kritériem doložení rozporu mezi dohodou o vyplnění a způsobem, jakým byla blankosměnka vyplněna.

Je však třeba dodat, že žalovaný s takovou námitkou úspěšný nebude za předpokladu, že by vlastním přičiněním způsobil nesprávnost takového vyplnění – např. tím, že *„by majitel postupoval podle podkladů poskytnutých dlužníkem, o jejichž nesprávnosti nemohl majitel směny vědět.“*¹¹⁷

¹¹⁵ ONDREJOVÁ, D. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné „blankodlužníky“. *Právní fórum: Měsíčník věnovaný soukromému právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, č. 11, s. 529.

¹¹⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 125.

¹¹⁷ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 66.

5.4.1.1.2.2. Námitka proti dalšímu nabyvateli blankosměnky

O poznání složitější situace nastane v případě, kdy bude blankosměnka před svým vyplněním dále indosována. Žalovaný totiž musí – při srovnání s předchozím případem – prokázat nejen to, že byla blankosměnka vyplněna způsobem odporujícím dohodě (jakož i to, že se jednalo původně o blankosměnku), ale také to, že ji majitel nabyt ve zlé víře nebo se při jejím nabývání provinil hrubou nedbalostí.

Ve zlé víře by jednal majitel, který by blankosměnku nabyt s tím, že znal obsah vyplňovacího oprávnění a přesto ji úmyslně vyplnil odchylně od ujednání. Pokud by však majitel nabyt blankosměnku v dobré víře, musel by žalovaný k úspěšnému uplatnění námitky excesivního vyplnění blankosměnky prokázat hrubou nedbalost majitele při jejím nabývání. O hrubou nedbalost by se jednalo například v situaci, kdy se nabyvatel blankosměnky dostatečně nezajímal o to, jak má být vyplněna.¹¹⁸ Míra úsilí, kterou by měl nabyvatel blankosměnky v dané situaci vyvinout, má odpovídat tomu, co je při běžném obchodním styku možné.¹¹⁹ Byť ZSŠ zakládá směnečnému dlužníkovi uplatnitelnou námitku (jako obranu proti excesivnímu vyplnění blankosměnky), je na druhou stranu třeba zmínit, že podání důkazu o subjektivním stavu – tj. o zlé víře či hrubé nedbalosti – dané osoby může být v praxi velice komplikované. O prokázání důvodnosti námitky tak bude často rozhodovat např. to, zda byla blankosměnka opatřena informační doložkou s informací, že bylo k dané blankosměnce zřízeno vyplňovací právo – v takovém případě lze totiž zpravidla uvažovat o tom, že byl nabyvatel blankosměnky dostatečně poučen o existenci konkrétní dohody, s jejímž obsahem se měl v daném případě seznámit.

Bylo-li výše řečeno, že se takový postup vztahuje na blankosměnku, která byla převedena v nevyplněné podobě, bude nutné položit si otázku, zda můžeme námitku dle čl. I § 10 ZSŠ aplikovat též na případy, kdy došlo k převodu blankosměnky již excesivně vyplněné. Podle Šnyrcha¹²⁰ musíme v takové situaci využít námitku obsaženou v ustanovení čl. I § 17 ZSŠ, jež se vztahuje toliko na převod směnky úplné. S ohledem na toto ustanovení bude muset dlužník prokázat,

¹¹⁸ ONDREJOVÁ, D. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné „blankodlužníky“. *Právní fórum: Měsíčník věnovaný soukromému právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, č. 11, s. 530.

¹¹⁹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 67.

¹²⁰ ŠNYRCH, R. Teoretické aspekty blankosměnky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1997, č. 1, s. 29, 30.

že majitel jednal při nabývání směnky vědomě na škodu dlužníka. K obdobnému závěru dospěl též Kovařík¹²¹, který tvrdí, že v takovém případě „jde již o převod skutečné směnky. Nabyvatelé za této situace nejen sami směnku nevyplnili a vyplňovat ani nebudou, ale nemusí a pravidelně také ani nebudou vědět, že získávají směnku, která byla vydána nejprve jako nehotová a později doplněna.“ Dle jeho názoru tedy na takovou situaci nemůžeme vztahovat námitku excesivního vyplnění. Takové pojetí vychází z toho, že ustanovení čl. I § 10 má ve vztahu k čl. I § 17 charakter speciální úpravy. Zatímco námitka excesivního vyplnění jest námitkou konkrétní a specifikovanou, čl. I § 17 ZSS je námitkou dlužníka v rovině obecné¹²².

Byť budeme ve výše nastíněné situaci zpravidla uvažovat o aplikaci obecné námitky dle čl. I 17 ZSS, nebude tomu tak bezpodmínečně. Směnečný věřitel z blankosměnky, jejíž převoditelnost byla omezena doložkou „nikoliv na řad“, totiž nenabývá směnku originárně, jako je tomu v případě indosace, nýbrž vstupuje do práv předchozího věřitele. Nový věřitel je tak vystaven nebezpečí námitek z vlastních vztahů dlužníka a předchozího věřitele.¹²³ Zachování možnosti uplatnění námitky excesivního vyplnění blankosměnky proto bude za daných okolností závislé na tom, „zda byla taková námitka možná proti předchozímu majiteli směnky, to jest vlastně vůči tomu, kdo směnku vyplnil.“¹²⁴

5.5. Změna textu blankosměnky

Doplnění textu do blankosměnky, jež nevykazuje znaky vyplnění blanka, je nutné považovat za změnu textu blankosměnky. Změnou textu blankosměnky se pak chápe i každé nahrazení již existujícího textu textem odlišným, případně snaha o odstranění existujícího textu. Poněkud nejednoznačně se však může jevit rozlišování mezi změnou textu blankosměnky doplněním a mezi excesivním vyplněním blankosměnky (které naopak povahu vyplnění blanka má). Chalupa¹²⁵ na tuto otázku podává uspokojivé vysvětlení. Tvrdí totiž, že excesivní vyplnění blankosměnky se děje na základě předchozího souhlasu osoby, která udělila vyplňovací oprávnění, přičemž takový směnečný dlužník měl být alespoň

¹²¹ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 67.

¹²² CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: Economia, a.s., 1999, č. 4, příloha, s. VII.

¹²³ KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002, s. 123.

¹²⁴ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 67.

¹²⁵ CHALUPA, R. Excesivní vyplnění a změna textu blankosměnky. *Právní rádce: Měsíčník vydavatelství Economia*. Praha: Economia, a.s., 2009, č. 12, s. 22, 23.

srozuměn s možností jejího excesivního vyplnění. Naproti tomu má změna textu povahu nepředvídaného a nedovoleného zásahu do textu blankosměnky, ke kterému nebyl nikdo oprávněn, k jehož realizaci směnečný dlužník nedal souhlas a s jehož nepříznivými následky nebyl srozuměn.

ZSŠ pak pamatoval i na tuto situaci – směnečnému dlužníkovi tak přísluší námitka změny textu směnky dle čl. I § 69, která stanoví, že: *„Byl-li změněn text směnky, jsou ti, kdož se podepsali na směnku po této změně, zavázáni podle změněného textu; ti, kdož se podepsali dříve, jsou zavázáni podle textu původního.“* Byť se zprvu jeví, že uplatnitelnosti této námitky nestojí nic v cestě – obzvláště vezmeme-li v potaz, že tato námitka je uplatnitelná vůči každému směnečnému žalobci (jakožto námitka absolutní) – nemusí tomu tak nutně být. Dané ustanovení totiž hovoří toliko o směnce úplné. Budeme-li proto vycházet striktně z dikce ustanovení o změně textu směnky, nebude jej možné současně vztáhnout i na blankosměnku. Na druhé straně je však nutné zmínit, že blankosměnka se doplněním stává směnkou, na kterou se hledí, jako by již od samého počátku měla daný obsah. Je proto nutné klást si otázku, proč by nebylo možné i na takovou situaci aplikovat ustanovení čl. I § 69 ZSŠ – obzvláště za předpokladu, že mnohá další ustanovení ZSŠ, která sice hovoří výlučně o směnce, se na blankosměnku vztahují. Chalupa¹²⁶ opět poukazuje na to, že blankosměnka se může vyskytovat též jako platná směnka s doplnitelným obsahem – dojde-li ke změně textu takové blankosměnky, budeme uvažovat o aplikaci čl. I § 69 ZSŠ bez dalšího. Znamená to tedy, že by byla blankosměnka podřízena dvojímu režimu odvisle od toho, jak se bude jevit z pohledu vnějšího? Chalupa má za to, že *„je vhodné i praktické udržet právní režim změny textu blankosměnky pod jednou střechou (tedy pod jedním ustanovením) a bez ohledu na fakt, zda se jedná o směnku emitovanou jako zárodek směnky nebo o změnu blankosměnky obsahující všechny podstatné směnečné náležitosti.“*

S výše prezentovaným názorem se ztotožňuji. Zároveň považuji za nutné zdůraznit, že jak námitka excesivního vyplnění, tak námitka změny textu, předpokládá odlišnou povahu zásahů do textu listiny. Pokud bychom se drželi striktního jazykového výkladu ustanovení čl. I § 69 ZSŠ a tím vyloučili možnost uplatnění námitky změny textu blankosměnky, museli bychom proto uvažovat vždy o námitce protismělného doplnění – a tu pak vztáhnout i na situace, kdy

¹²⁶ CHALUPA, R. Excesivní vyplnění a změna textu blankosměnky. *Právní rádce: Měsíčník vydavatelství Economia*. Praha: Economia, a.s., 2009, č. 12, s. 23.

byla blankosměnka doplněna např. osobou, která k takovému jednání nebyla vůbec oprávněná, tj. osoba, která není vůbec účastníkem dohody o vyplnění; námitka protismělného vyplnění by pak za dané situace postrádala právě onen smluvní základ.

Vyjdeme-li z takto nastaveného rámce a přijmeme-li přípustnost námítky změny textu blankosměnky, bude situace dlužníka (v případném soudním sporu) alespoň v některých aspektech příznivější. Nejen že má dlužník k dispozici námitku absolutní, kterou se může bránit proti všem směnečným věřitelům, zároveň zde odpadá nutnost prokazovat subjektivní stav mysli směnečného věřitele – jako je tomu v případě námítky excesivního vyplnění. Žalovaný dlužník však bude muset prokázat to, že k takovému zásahu do textu listiny došlo. Dříve než opustí blankosměnka sféru směnečného dlužníka, měl by proto usilovat o opatření důkazu o obsahu předmětné blankosměnky – např. opatřením fotokopie; zároveň se opět doporučuje vyhotovit smlouvu o vyplňovacím oprávnění písemně a obsah uděleného oprávnění dopodrobna vymežit – zápisy do blankosměnky, které v takové smlouvě nebudou mít žádnou oporu, budou jako změna jejího obsahu snadněji prokazatelné. Pokud dlužník s takovou námitkou uspěje, nezbaví ho sice taková okolnost povinnosti plynoucí ze směnečného závazku, bude však zavázán textem původní listiny – tj. způsobem, o který dlužník původně usiloval.

6. FUNKCE BLANKOSMĚNKY

Blankosměnka, která se svým vyplněním založila směnečný závazek, příp. závazek modifikovala, jest závazkem abstraktní povahy, který je existenčně nezávislý na ostatních právních vztazích, závazek, který ke svému vzniku nevyžaduje kauzu. Vznik blankosměnky (jakož i směnky) však v praxi nebývá náhodný – žádný směnečný dlužník totiž nepřipojuje svůj podpis na blankosměnku bezdůvodně. Děje se tak na podkladě určitého ujednání – někdo podpis žádá a druhá osoba požadavku vyhovuje nebo někdo podpis nabízí a druhá osoba jej akceptuje. Zde tedy můžeme vysledovat, že i na pozadí vzniku blankosměnky existuje určitá smlouva. Taková smlouva, jež je bezprostředním důvodem existence směnečného závazku, je tzv. smlouvou směnečnou¹²⁷. Za nepřímý důvod vzniku směnečného závazku pak považujeme skutečnost, že mezi účastníky daného vztahu existuje mimolistinný závazek (kauzální vztah), který chtějí určitým způsobem ošetřit právě směnečnou listinou – nutno říci, že se tak děje z ryze praktických důvodů. Jedině směnečná smlouva však může být právním důvodem vzniku směnečného závazku; taková smlouva bude zároveň předurčovat, jakou funkci bude konkrétní směnečná listina plnit.

6.1. Platební funkce směnky

Platební funkce směnky byla s tímto institutem tradičně spjata. Byť je tato funkce v praxi upozaděna na úkor stále hojnějšího výskytu směnky zajišťovací, přesto i ta najde své využití¹²⁸. Zároveň je zde nutné zmínit, že u směnky platební přichází v úvahu dvě rozdílné varianty – první variantou je tzv. *placení směnkou*, druhou možností je pak *placení prostřednictvím směnky*.¹²⁹

Jedná-li se o *placení směnkou* (tzv. směnka *pro soluto*), pak byla mezi účastníky kauzálního vztahu učiněna dohoda o tom, že k okamžiku předání směnky věřiteli dojde k zániku závazku, jež byl nepřímým důvodem vystavení této směnky – vydání směnky zde nahrazuje plnění dlužníka z kauzálního závazku.

V případě, že je se jedná o *placení prostřednictvím směnky* (tzv. směnka *pro solvendo*), byla mezi účastníky kauzálního vztahu uzavřena smlouva o tom, že dlužník předá věřiteli směnku – bude-li taková směnka při splatnosti řádně

¹²⁷ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 9.

¹²⁸ např. odkup směnek bankovními institucemi při poskytování eskontních úvěrů

¹²⁹ KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002, s. 27.

proplacena, dojde tak k zániku kauzálního závazku. Právě skutečnost, že kauzální závazek zaniká až se zaplacením směnečné sumy, je pro věřitele jistě atraktivnější – do jejího zaplacení totiž nepřichází o obecněprávní pohledávku. Zároveň je zde určité riziko, že tato situace bude zneužita a dlužník bude nucen plnit ze dvou samostatných právních titulů. Dlužníkovi svědčí alespoň ochrana dle ustanovení § 1909 *NOZ*, která určuje pořadí uplatňování pohledávek – věřitel má nejdříve usilovat o plnění ze směnky a nebude-li to možné, uplatňovat následně nárok mimosměnečný.

Záměrně jsem v této části práce hovořil toliko o směnce. Platební směnky jsou totiž na ústupu, o to složitější pak budeme hledat blankosměnku s funkcí platební. Z pohledu teoretického této možnosti sice nic nebrání, v praxi to však za účinné řešení můžeme považovat jen stěží. Budeme-li proto uvažovat o platební funkci blankosměnky, tak pouze jen o jakési sekundární funkci blankosměnky zajišťovací.

6.2. Zajišťovací funkce směnky

Označení za směnku zajišťovací v praxi vyjadřuje skutečnost, že byla mezi účastníky kauzálního vztahu uzavřena smlouva o tom, že dlužník z tohoto vztahu vydá věřiteli směnku, která v případě, že kauzální závazek nebude řádně a včas splněn, bude sloužit jako zdroj náhradního uspokojení. Účastníci zajišťovací směnky budou i nadále upřednostňovat plnění z kauzální pohledávky, nebude-li však závazek splněn, bude se moci věřitel domáhat plnění, které mu v zajištěném závazku nebylo poskytnuto¹³⁰.

Jak jsem již výše naznačil, značnou část v praxi používaných směnek tvoří směnky zajišťovací, které se těší velké oblibě především na straně věřitelů. Tak tomu není zcela náhodně, směnečné právo je pověstné svou přísností, která se projevuje nejen v požadavcích, které *ZSŠ* klade na směnečnou listinu jako takovou, ale především v rovině procesní – poskytuje totiž efektivnější cestu k úspěšnému uplatnění nároku v rámci zkráceného soudního řízení. To nejen že podléhá přísné koncentraci, ale zároveň na obranu žalovaného připouští pouze omezený okruh námitek, jejichž důvodnost musí prokázat právě sám žalovaný.

¹³⁰ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 4.

6.2.1. Zajišťovací blankosměnka

Zajišťovací blankosměnka poskytuje oproti směnce s totožnou funkcí nesporné výhody – je totiž daleko pružnějším nástrojem. Taková blankosměnka nám totiž ve své neúplnosti nabízí rozličnou variaci možností jejího vyplnění – to jí v podstatě umožňuje flexibilně reagovat na vnější poměry (kauzální vztah), které se následně promítnou do směnečné listiny. Zajišťovací blankosměnka pro tuto nespornou kvalitu nachází své nepostradatelné místo především na poli obchodních vztahů – v praxi tak budou zpravidla emitovány blankosměnky jako nevyplněné základní směnky s absentujícím datem splatnosti a směnečnou sumou. Prim zde hraje především absentující směnečná suma, neboť věřitel bude moci takový údaj doplnit s ohledem na aktuální stav kauzální pohledávky (bude-li se jednat např. o dílčí plnění v pravidelných dávkách, jako se tomu často děje v případě leasingových smluv), klasická směnka by nebyla s to takovou skutečnost zohlednit. S blankosměnkou zároveň odpadají komplikace spojené s úroky – bude-li učiněna příslušná dohoda, nebrání majiteli blankosměnky zanést do směnečné listiny sumu, jež se skládá nejen z jistiny, ale i z úroků vzniklých do okamžiku vyplnění zajišťovací blankosměnky. Nutno opět podotknout, že dle ustanovení čl. I § 5 ZSŠ jsou úroky vyloučeny v případě datosměnky a směnky fixní (takovou možnost poskytuje pouze vistasměnka a vistasměnka lhůtní) – opět se zde projevuje rigidita směnky úplné, kterou blankosměnka s úspěchem prolamuje.

Hovoříme-li o zajišťovací blankosměnce, nemůžeme pak opomenout ani silný psychologický aspekt, jež stojí na pozadí takového vztahu. Dlužník, kterému hrozí pro porušení smluvní povinnosti sankce v podobě vyplnění blankosměnky, bude zpravidla vyvíjet větší úsilí k tomu, aby byl závazek splněn řádně.

6.2.1.1. Směnečná smlouva o zajištění závazku blankosměnkou

Jak jsem již předestřel, žádná směnka nevzniká bezdůvodně a nejinak tomu je v případě blankosměnky zajišťovací. Příмым důvodem vzniku zajišťovací blankosměnky, jakož i každé jiné směnky, je směnečná smlouva. Taková smlouva nenachází v právním řádu pozitivní úpravu – jedná se tak opět o smlouvu inominátní – a taková smlouva proto vyhoví v jakékoliv formě.

Nesmíme zde však zaměňovat pojmy – dohoda o udělení vyplňovacího práva a smlouva o zajištění závazku blankosměnkou jsou dva odlišné právní tituly. Směnečná smlouva je titulem, jenž předurčuje vznik a funkci samotné směnečné listiny, dohoda o udělení vyplňovacího práva naopak označuje titul, jenž zřizuje právo za určitých podmínek vyplnit takto vzniklou listinu. Byť jsou to dva odlišné tituly, věcně spolu úzce souvisí a je proto vhodné a i poměrně časté, že se zřizují v rámci jednoho smluvního dokumentu.

6.2.1.1.1. Subjekty směnečné smlouvy

Smlouva o zajištění závazku blankosměnkou může být uzavřena mezi libovolnými subjekty – tj. podnikateli i nepodnikateli. Subjektem směnečné smlouvy bude na straně jedné potenciální dlužník z blankosměnky (tj. výstavce, blankoakceptant, blankoaval), oprávněný ze smlouvy o zajištění blankosměnkou bývá zároveň směnečným remitentem, nikoliv však bezpodmínečně. Můžeme si totiž představit situaci, kdy bude taková směnečná smlouva uzavírána mezi emitentem zajišťovací blankosměnky a osobou, která na směnečné listině nikterak figurovat nebude. Oprávněným ze (blanko)směnky pak bude subjekt, jež sám není účastníkem směnečné smlouvy. Taková situace může nastat např. tehdy, když se dlužník z kauzálního vztahu zaváže k opatření blankosměnky – která bude znít ve prospěch kauzálního věřitele – emitované třetí osobou (taková osoba tedy bude směnečně zajišťovat kauzální závazek dlužníka). Nutno říci, že se v dané situaci bude jednat o dvě samostatné směnečné smlouvy. Prvně bude realizována směnečná smlouva o vydání blankosměnky mezi emitentem blankosměnky a kauzálním dlužníkem, následně pak bude uzavřena samostatná směnečná smlouva o zajištění závazku blankosměnkou mezi kauzálním dlužníkem a kauzálním věřitelem.¹³¹

6.2.1.1.2. Obsah a forma směnečné smlouvy

Obsahem směnečné smlouvy o zajištění závazku blankosměnkou je ujednání o tom, k jakým povinnostem se zavazuje osoba poskytující blankosměnku k zajištění věřiteli, dále pak vymezení vztahu tohoto zajištění ke kauzálnímu

¹³¹ KOVAŘÍK, Z. Směnečné smlouvy. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2003, č. 9, s. 447.

závazkovému vztahu¹³². Obsahem je tedy stanovení povinnosti dlužníka vydat konkrétní blankosměnku s určením, ke kterému závazku se tato vztahuje. Blankosměnkou zajišťovaným závazkem může být závazek téměř jakýkoliv – avšak s určitou výhradou např. u spotřebitelských úvěrů¹³³, které naopak směnečně zajištěny být nemohou (ve snaze zákonodárce poskytnout ochranu slabší smluvní straně).

Je zde třeba podotknout, že založené vztahy směnečnou smlouvou nemusí být definitivní – účastníkům totiž nic nebrání upravit vzájemnou dohodou obsah ujednání, a to kdykoliv v průběhu existence blankosměnky.¹³⁴ Není tudíž vyloučeno, aby byl účelově měněn vztah zajištění zajišťovací blankosměnky k určitému závazku; možné je dokonce i to, aby blankosměnka měnila svoji funkci samotnou (tj. změna z funkce zajišťovací na funkci platební a obráceně).

Přestože směnečná smlouva ob stojí v jakékoliv formě, je její písemné vyhotovení pro směnečného dlužníka zcela namístě. Zároveň je nanejvýš vhodné přesně specifikovat pohledávku ke které se smlouva váže, obzvláště pak za situace, bude-li mezi danými subjekty pohledávek vícero. Pro nezaměnitelnost závazku jištěného směnečnou smlouvou je vhodné opatřit blankosměnku informační doložkou, která bude zprostředkovávat informaci o tom, že se váže ke konkrétní smlouvě (jakožto směnečný odkaz na kauzální závazek).

6.2.1.2. Akcesorita a subsidiarita

Když zde hovoříme o (blanko)směnce s funkcí zajišťovací, je pro naše potřeby jistě vhodné srovnat její postavení v rámci ostatních způsobů zajištění závazků a získat tak poznatky o její specifické povaze.

Náš právní řád rozeznává hned několik zajišťovacích závazků – typickým reprezentantem této skupiny je např. ručení, finanční záruka, zástavní právo. Co je však společným jmenovatelem těchto zajišťovacích závazků? Co je pro všechny tyto nástroje příznačné? Významnou vlastností těchto zajišťovacích závazků je jejich akcesorická povaha – tj. že jsou existenčně závislé na závazkovém vztahu, který zajišťují, že bez zajišťovaného závazku nemohou ani existovat¹³⁵. Akcesorita zajišťovacích závazků tedy vyjadřuje skutečnost, že tyto závazky

¹³² ELIÁŠ, K. In BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 129.

¹³³ § 18 z. č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁴ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 3.

¹³⁵ DVOŘÁK, J. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 2, díl 3., Závazkové právo*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 120.

nemohou samostatně vzniknout a že se zánikem zajišťovaného závazku zanikají též závazky zajišťovací (byť se ani zde nejedná o konstatování zcela všeobecné¹³⁶). Druhou významnou vlastností zajišťovacích závazků je jejich subsidiarita – tj. že oprávnění věřitele na plnění ze zajišťovacího závazku nastupuje až tehdy, není-li řádně a včas splněn závazek zajišťovaný. Zajišťovací závazek je tak až do splatnosti zajišťovaného závazku latentní a tuto latentní fázi opustí jen za výše nastolených podmínek.

Jak je tomu ale v případě zajišťovací (blanko)směnky? Můžeme aplikovat rysy obecných zajišťovacích závazků též na tento případ? Odpověď na položenou otázku tkví opět v abstraktní povaze směnečných závazků; tyto závazky jsou zcela samostatné a nezávislé na vnějších vztazích. Byť sice na pozadí vzniku zajišťovací blankosměnky existuje konkrétní směnečná smlouva, která takovou blankosměnku do pozice akcesorické a subsidiární k zajišťovanému závazku zpravidla umístí, nemůžeme však tvrdit, že taková směnka samostatně neobstojí. Směnka, která vznikne z blankosměnky (a lhostejno zda k jejímu vyplnění dojde v souladu s dohodou, způsobem, který dohodě odporuje, či způsobem, který postrádá jakýkoliv smluvní základ), je směnkou jednou provždy (za předpokladu, že neodporuje zákonným požadavkům kladeným na směnku). Zánik kauzálního vztahu se tak na směnce nikterak neprojeví a ta bude platnou směnkou i nadále (jako abstraktní závazek z cenného papíru).¹³⁷ S ohledem na takto získané poznatky můžeme uzavřít, že zajištění závazku (blanko)směnkou bude vždy vykazovat nedostatek subsidiarity a akcesority k zajišťovanému závazku.

6.2.2.3. Převod zajišťovací blankosměnky

Bylo již řečeno, že blankosměnka může být převáděna již ve své zárodečné fázi a to jednak indosací (jedná-li se o ordersměnku), tak i prostřednictvím občanskoprávní cesse (v případě, že se jedná o rektasměnku). Toto určení má pak velice podstatný význam pro zajišťovací blankosměnku.

Vyjdeme-li totiž z předpokladu, že je zajišťovací blankosměnka zárodkem cenného papíru (či cenným papírem s doplnitelným obsahem), musíme vždy nutně uvažovat o abstraktním závazku, který bude vždy vykazovat nedostatek akcesority ke kauzálnímu závazku. V takto vytyčeném rámci (uvážíme-li volnou převoditelnost blankosměnky) lze proto samostatně disponovat jak se samotnou

¹³⁶ srov. § 2026 odst. 2 NOZ

¹³⁷ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 6.

blankosměnkou, tak i s kauzální pohledávkou, kterou tato zajišťuje.¹³⁸ V praktické rovině to pak znamená, že změna v osobě kauzálního věřitele nemusí vždy nutně znamenat změnu majitele zajišťovací blankosměnky a obráceně. Zatímco vyplňovací oprávnění vždy přechází s převodem blankosměnky na dalšího nabyvatele, to samé již neplatí pro kauzální pohledávku zajištěnou takovou blankosměnkou.

Trvá-li však smluvní vztah o zajištění pohledávky blankosměnkou, je její samostatný převod před dospělostí zajištěného závazku nutné chápat jako porušení směnečné smlouvy. Je tomu tak proto, že směnečná smlouva (na rozdíl od směnečné listiny) nutně předpokládá subsidiaritu uplatnění takové blankosměnky; tj. že uplatnění blankosměnky přichází v úvahu až poté, co došlo k porušení povinnosti z kauzálního závazku. V praxi tak můžeme zaznamenat snahy účastníků směnečné smlouvy o zamezení či omezení převodu zajišťovací blankosměnky. Nutno říci, že obdobná dohoda (opět s ohledem na nezávislost směnečných závazků na ostatních právních vztazích) nikdy k účinnému omezení převoditelnosti dospět nemůže – (blanko)směnka bude vždy neomezeně převoditelnou. Bude-li proto porušen zákaz dispozice se zajišťovací blankosměnkou, taková skutečnost nebude mít vliv na platnost jejího převodu; směnečný dlužník se však bude moci domáhat případné náhrady škody pro porušení smluvní povinnosti (ve smyslu ustanovení § 2913 *NOZ*). Takové náhrady se však bude moci dožadovat i za situace, kdy obdobné omezení nebylo vůbec smluvně zřízeno. Tato skutečnost pramení z toho, že již se vznikem samotné zajišťovací blankosměnky účastníci směnečné smlouvy nutně předpokládají její funkční předurčení, odtržení blankosměnky od kauzálního závazku před jeho splatností je pak přirozeně chápáno jako porušení smluvní povinnosti.¹³⁹

6.2.2.4. Zneužití zajišťovací blankosměnky

Zajišťovací blankosměnka poskytuje snazší cestu k uplatnění nároku soudní cestou a zároveň je instrumentem dostatečně flexibilním. Tyto vlastnosti ze zajišťovací blankosměnky činí pro věřitele velice atraktivní instrument, současně však oslabují pozici směnečného dlužníka, který se může velice snadno dostat do nezáviděníhodné situace.

¹³⁸ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 26.

¹³⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 3. 2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005

Předně musíme vyjít z již rozebrané problematiky excesivního vyplnění a změny textu blankosměnky. Směnečný dlužník tak čelí reálné možnosti, že bude blankosměnka zneužita a on bude muset prokazovat, že aktuální majitel jednal při jejím nabývání ve zlé víře nebo že se provinil hrubou nedbalostí (popř. bude muset prokázat, že se jednalo o nepředpokládanou změnu textu). Situace bude o to komplikovanější tehdy, pokud byla blankosměnka vyplněna nežádoucím způsobem a následně několikrát převedena. Dlužník s připojením podpisu na zajišťovací blankosměnku na sebe zároveň přebírá riziko, že dojde k jejímu excesivnímu vyplnění a následnému odtržení od zajišťovaného závazku, čímž bude vystaven možnosti duplicitního placení. Nesmíme také opomenout skutečnost, že právo na vyplnění blankosměnky je nepromlčitelné (za předpokladu, že na směnečné listině chybí datum splatnosti) a dlužník, kterému po splnění kauzálního závazku nebyla taková blankosměnka navracena, tak nikdy nebude mít jistotu, že tento latentní závazek proti němu nebude uplatněn třeba i s odstupem několika let. Dlužník se tak v případě nekorektního věřitele může setkat s velice nepříznivými následky.

ZSŠ na druhé straně nikterak neupravuje odpovědnost nepoctivého zcizitele blankosměnky; dlužníkovi pouze zakládá možnost uplatnění některých kauzálních námitek (tj. jako určitý protipól škodlivých situací předvídaných zákonem). Musíme však danou situaci posuzovat i s určitým přesahem a uvažovat tak o případném uplatnění trestní represe. V kontextu zajišťovací blankosměnky bude za jistých okolností možné považovat škodlivé jednání zcizitele blankosměnky za trestný čin podvodu ve smyslu ustanovení § 209 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu přichází v úvahu např. tehdy, kdy majitel blankosměnky blankosměnku excesivně vyplní a následně úplatně převede na nabyvatele tak, aby získal majetkový prospěch na úkor směnečného dlužníka. Obdobný názor vyjádřil Nejvyšší soud, který judikoval to, že: *„Byla-li vydána blankosměnka za tím účelem, aby po doplnění jejich náležitostí plnila funkci zajišťovací směnky, lze považovat za excesivní využití vyplňovacího práva, jestliže ji její majitel doplnil za situace, kdy již byl splněn závazek, který měla taková směnka zajišťovat. Jednání majitele blankosměnky, který po excesivním využití svého vyplňovacího práva prodal takto vzniklou zajišťovací směnku třetí osobě se záměrem, aby vedle plnění získaného ze zajištěného závazku dosáhl prospěch i z prodeje směnky, přičemž jejímu nabyvateli zamlčel, že neměl důvod k využití*

*vyplňovacího práva a že závazek zajištěný touto směnkou byl splněn, lze posoudit při naplnění ostatních zákonných znaků jako trestný čin podvodu...*¹⁴⁰

Poškozeným tak může být poskytnuta určitá ochrana v rámci trestního řízení. Přesto nelze účastníkům směnečných vztahů v žádném případě doporučit, aby spoléhali na ochranu následnou. Směnečný dlužník by měl trvat na jistých bezpečnostních opatřeních. Jeho prioritou by mělo být vyhotovení veškerých ujednání v písemné formě – ideálně v jednom smluvním dokumentu. Za takové situace je zároveň nanejvýš vhodné na takovou blankosměnku umístit informační doložku, která bude odkazovat na příslušný smluvní dokument. Na škodu jistě nebude ani časové omezení vyplňovacího oprávnění zanesené v písemné smlouvě, jakož i opatření fotokopie blankosměnky. V neposlední řadě by měl dlužník usilovat o emisi blankosměnky s doložkou „nikoliv na řad“, čímž si zachová veškeré kauzální námitky i proti dalšímu nabyvateli blankosměnky – takovým postupem si zajistí podstatně výhodnější pozici v rámci případného dokazování, kdy bude muset prokázat toliko porušení některé smluvní povinnosti.

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1576/2010, publikováno v: Nejvyšší soud České republiky: K trestnímu postihu v případě zneužití vyplňovacího práva umožňujícího doplnění chybějících náležitostí v blankosměnce. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H. Beck, 2011, č. 8, s. 242 – 245.

Závěr

S ohledem na poznatky, ke kterým jsem v rámci rozebrané problematiky dospěl, je nutné vyvodit potřebné závěry. Současně se však nesmíme omezovat pouze na dílčí aspekty dané problematiky, věc bude nutno posoudit v celé její šíři a komplexitě.

V první řadě tak bude třeba učinit závěr, zda je pozitivní úprava, která dopadá na institut blankosměnky, dostatečným zdrojem poznání o faktické povaze tohoto instrumentu. Nejdříve proto musíme vyjít ze skutečnosti, že mimo ZSŠ existuje ve vztahu k blankosměnce jen relativně malá oblast právně relevantních ustanovení. Drtivou většinu matérie tak v sobě do dnešních dnů koncentruje ZSŠ, jenž by měl být hlavním zdrojem našich poznatků. Uvážíme-li však to, že je existence blankosměnky dovozována na základě jediného ustanovení, které je ke všemu pojímáno velice obecně, je nutno konstatovat, že samotný zákon jako plnohodnotná příručka k bližšímu zkoumání blankosměnky jistě sloužit nemůže.

Z těchto důvodů by mohlo být namítáno, že ZSŠ již nemůže vyhovět současným poměrům a potřebám. Zde však musíme zohlednit to, že obecnost daného předpisu je současně jeho hlavní předností, která mu umožnila přečkat až do dnešních dnů v prakticky nezměněné podobě; ZSŠ totiž ve své obecnosti předvídá a upravuje nepřehledné množství situací. Přestože obecnost nemusí nutně znamenat kvalitu zpracování legálního textu, je třeba v případě ZSŠ přihlídnout k okolnostem jeho vzniku. Za zrodem ZSŠ totiž stálo mezinárodní unifikační úsilí širokého odborného zázemí v rámci ženevské konference. Právě tato skutečnost nese zásadní díl na kvalitě tohoto předpisu. V poslední řadě také nesmíme zapomínat, že úprava směnečného práva je v kontinentálním právním systému poměrně jednotná a neuvážený zásah do legálního textu by s sebou mohl přinést nezamýšlený odklon.

Se stručností úpravy blankosměnky, která našla své místo v čl. I § 10 ZSŠ, se tak musela vypořádat teorie a judikatura. Ani v tomto ohledu však nešlo o krok do neznáma, jelikož existence blankosměnky byla na našem území tradičně připouštěna. Nadto je nutné zmínit, že první kodifikace se u nás blankosměnka dočkala již v roce 1853. Nemůžeme tedy tvrdit, že úprava blankosměnky obsažená v ZSŠ (pomineme-li rozdílné požadavky na kvalitu chybějících a doplnitelných údajů a důsledků z toho plynoucích) byla pro oblast směnečného práva ve své době naprostou revolucí – teorie a judikatura měla v důsledku předchozích zkušeností na co navazovat. S ohledem na tyto závěry můžeme tvrdit,

že je současná právní úprava blankosměnky v našem právním řádu pevně zakotvena. Teorie i soudní rozhodovací praxe již našla odpověď na celou řadu významných otázek a v současnosti tudíž podává vcelku konsistentní stanoviska – ty pak do jisté míry suplují strohost zmíněné úpravy.

Specifické pojmání blankosměnky vedlo v posledních letech k jejímu nebývalému rozmachu – především pak jako nástroje zajištění závazků. Pro věřitele bude blankosměnka velice praktickým a flexibilním nástrojem; poruší-li totiž dlužník předpokládané smluvní podmínky, může věřitel blankosměnku vyplnit, čímž mu vznikne efektivní prostředek uplatnění nároku ve zkráceném soudním řízení. Věřitel však může zvolit i postup odlišný a řádně vyplněnou blankosměnku úplatně převést, čímž si vykompenzuje pohledávku, která mu za dlužníkem vznikla, avšak bez nutnosti uplatnění směnečného nároku soudní cestou.

Jelikož se věřiteli s držním blankosměnky koncentruje v rukou velká moc, ten může svého dominantního postavení poměrně snadno zneužít. Dlužník, který se na blankosměnku podepsal, se naproti tomu nachází v daleko složitější pozici. Obzvláště laická veřejnost, která nemá povědomí o všech možných dopadech tohoto instrumentu (samotný zákon jim ostatně žádná podstatná vodítka neposkytuje), je tak vydána všanc toho kterého věřitele. V případě, že se bude jednat o věřitele nekorektního, bude nepříznivá situace dlužníka umocněna přísností charakteristickou pro směnečné právo. Dlužník se v důsledku této skutečnosti bude muset v případném soudním sporu omezit toliko na některou námitku předvídanou ZSŠ.

Byť je tedy blankosměnka instrumentem snadněji zneužitelným, musíme blankosměnku (jakož i směnečné právo jako takové) chápat jako jisté unikum našeho právního řádu, které nemá obdoby – neuvážený zásah do legálního textu by pak mohl způsobit, že by tato oblast práva ztratila své specifické a nenahraditelné rysy.

Dlužník, kterému se dostane do ruky prázdná listina, by v ní v žádném případě neměl podepisovat bez dalšího uvážení. Bude-li se jednat o listinu označenou za směnku – již takové určení by mělo být pro dlužníka dostatečným varovným signálem k tomu, aby zahájil nutné kroky k ošetření své pozice – měl by proto usilovat o obstarání případných důkazních prostředků. Pro směnečné právo, obzvláště pak pro blankosměnku, totiž následná obrana často selhává a jediným účinným řešením je tudíž prevence.

Summary:

This diploma thesis should provide a detailed analysis of inchoate instrument which is undoubtedly one of the most specific instruments to be found in our domestic law. Its uncontentious advantages – i.e. flexibility and efficiency of enforcement of claims – made a huge impact on its usage especially in recent years and caused its unprecedented popularity amongst wide range of creditors.

In order to provide complex viewpoint on the subject matter, diploma thesis investigates the history of inchoate instrument within the frame of law of bills of exchange and promissory notes. Therefore it sets down the essential facts connected with its inception as well as its long history and its development in the fields of international unification efforts.

To fully understand the position of law of bills of exchange and promissory notes within our domestic law in present days, diploma thesis examines its relations to various legal regulations with regards to the significant private law recodification.

Diploma thesis will not avoid answering basic characteristics of inchoate instrument - thus it deals with defining attributes such as debtors signature on blank deed, intentional incompleteness of signed deed etc. Major part of research is dedicated to most crucial feature of the inchoate instrument – i.e. the authority to fill up the blank. The absence of express legal regulation in relation to the authority to fill up the blank had to be compensated by the opinions of contemporary theory and judicial practice.

Inchoate instruments is an effective way of securing contractual obligations. These benefits are on the other hand moderated by the fact that creditor holding such an instrument may take an advantage of weak position of debtor. For this reason, diploma thesis will try to sum up the impacts inchoate instrument yields in practice as well as recommendations to the parties that are about to conclude an agreement on securing contractual duty by the means of inchoate instrument.

Prameny a použitá literatura:

1) Knižní publikace

- KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.
- KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011.
- CHALUPA, R. *Základy směnečného práva*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2008.
- KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002.
- URFUS, V. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959.
- ROUČEK, F. *Československý zákon směnečný*. 2. vyd. Praha: Československý kompas, 1932.
- BUREŠ, J.; DRÁPAL, L.; MAZANEC, M. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001.
- KOTÁSEK, J. *Směnečné právo: komentář k čl. I zákona směnečného a šekového*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2006.
- KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002.
- BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 2, díl 3., Závazkové právo*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.
- KOVAŘÍK, J. *Přehled judikatury. Směnečná judikatura*. 4. aktualizované a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010.

2) Články

- CHALUPA, R. Blankosměnka v podnikatelské praxi. *Právní rádce*. Praha: *Economia*, a.s., 1999, č. 4, příloha.
- KOVAŘÍK, Z. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007, č. 1.
- KOTÁSEK, J. K některým praktickým aspektům blankosměnky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1998, č. 9.
- ŠNYRCH, R. Teoretické aspekty blankosměnky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1997, č. 1.
- KOTÁSEK, J. Blankosměnka z pohledu dlužníka. *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova Univerzita, 1999, č. 3.
- ONDREJOVÁ, D. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné „blankodlužníky“. *Právní fórum: Měsíčník věnovaný soukromému právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, č. 11.
- CHALUPA, R. Excesivní vyplnění a změna textu blankosměnky. *Právní rádce: Měsíčník vydavatelství Economia*. Praha: *Economia*, a.s., 2009, č. 12.
- KOVAŘÍK, Z. Směnečné smlouvy. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2003, č. 9.
- Nejvyšší soud České republiky: K trestnímu postihu v případě zneužití vyplňovacího práva umožňujícího doplnění chybějících náležitostí v blankosměnce. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H. Beck, 2011, č. 8.

3) Judikatura

- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. 5 Cmo 189/99
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 11. 2007, sp. zn. III.ÚS 372/06
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2012, sp. zn. 29 Cdo 324/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 721/2006
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2003, sp. zn. 24 Co 210/2003
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 4. 1998, sp. zn. 5 Cmo 817/96
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. 29 Odo 483/2002
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 29 Odo 1261/2004

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 29 Odo 1407/2006
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 12. 2005, sp. zn. 12 Cmo 228/2005
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 10. 2009, sp. zn. 5 Cmo 132/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. 29 Odo 6/2006
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. 5 Cmo 556/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 3. 2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1576/2010

4) Právní předpisy

- Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový
- Zákon č. 51/1850 ř.z., obecný řád směnečný
- Zákon č. 1/1928 Sb., zákon směnečný
- Bills of Exchange Act 1882
- Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník